ეროვნული ბიბლიოთეკა

მწყემსი

მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდვის ცხოვართათვის. იოან. 10—11.

ჰპოვე ცხოვარი ჩემი წაწყმედული. ესრეთ იყოს სიხარული, ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. ლუკ. 15—4.

მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშურალნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განგისვენოთ თქვენ. მათ. 11 28.

№ 23—24 1883—1898 31 დეკემბერი.

ᲨᲘᲜᲐᲐᲠᲡᲘ:

ᲡᲐᲚᲘᲢᲔᲠᲐᲢᲣᲠᲝ ᲒᲐᲜᲧᲝᲤᲘᲚᲔᲑᲐ: ძველი წლის უკანასკნელი სიტყვა ჩვენ ძვირფას მკითხველისადმი.—შესაძლოა თუ არა სამღვთო-წერილის წიგნები მხედრული ასოებით დაიბეჭდოს.—მაღალ-ყოვლად უსამღვდელოესი პალლადი მიტრაპოლიტი პეტერბურგისა და ლადოგისა, (ნეკროლოგი).—ქართული გალობის საქმე.—მცხეთის ტაძრის შესახებ.—თანამედროვე სკოლის და სახელმძღვანელოების ნაკლი.—ახალი ამბები და შენიშვნები.

ᲡᲬᲐᲕᲚᲐ და **ᲛᲔᲪᲜᲘᲔᲠᲔᲑᲐ ᲥᲠᲘᲡᲢᲘᲐᲜᲝᲑᲠᲘᲕ ᲡᲐᲠᲬᲛᲣᲜᲝᲔᲑᲐᲡᲐ** და **ᲙᲔᲗᲘᲚ-ᲖᲜᲔᲝᲑᲐᲖᲔ:** ნუ სცნობს მარცხენე შენი, რას იქმს მარჯვენე შენიო (ნამდვილი ამბავი).—გაეცი მოწყალება ფარულად (რუსულიდან).—მღვდელთა საყურადღებოდ.—ოჯახის კერა, მამაკაცი და დედაკაცი. ქალიშვილები.

ᲡᲐᲭᲘᲠᲝ და **ᲡᲐᲡᲐᲠᲒᲔᲑᲚᲝ** ცნობათა განყოფილება: საეჭვო კითხვების განმარტება.
რედაქციის პასუხი.—შეწირულებანი.—განცხადებანი.

ძველი წლის უკანასკნელი სიტყვა ჩვენ ძვირფას მკითხველისადმი.

როდესაც ჩვენ საზოგადოებას გონებითი თვალით გადავხედავთ და მის ცხოვრების მიმდინარეობას დავაკვირდებით, ყოველთვის განსვენებულის გაბრიელ ეპისკოპოსის სიტყვები გაგვახსენდება, რომელიც მან წარმოსთქვა იმერეთის ერთ-ერთ ეპარქიის სამღვდელოების კრებაზე. «როდესაც მოვდიოდი—ბრძანა მან—პირველად იმერეთის ეპისკოპოსად, ჩემს სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა. იმედი მქონდა, რომ ჩემის სამსახურით ჩემს სამწყსოს დავეხმარები მის გონებით, ზნეობით და ნივთიერად დაწინაურების საქმეში. აი სწორედ 25 წელიწადი გადის, რაც შეძლებისადაგვარად ვემსახურები ჩემს სამწყსოს. პირველ ხანებში ჩემს სამწყსოში, განსაკუთრებით რაჭის მაზრაში ისეთი ადამიანები ვნახე, რომ სწორედ პირველი საუკუნის ჭეშმარიტ ქრისტიანებზე

შესადარებელი იყვნენ: აქ იყო ქრისტიანული ძმათ-მოყვარება, და ამისთვის ძლიერ იშვიათი იყო, რომ სადმე ისეთი ცუდი საქმე მომხდარიყო, როგორიც დღეს ასე გავრცელებულია ჩვენს საზოგადოებაში. პირველ ხანებში ათას მანეთობით ნასესხ ფულში თითო ულვაშის ღერს იძლეოდენ და, რაც უნდა დამართოდათ, ამ ულვაშის ღერს დაიბრუნებდნენ თავისი ვალის გასტუმრებით. სად იყო თამასუქების წერა ანუ ნოტარიუსები?! საკმაო იყო ვასხობითი ბარათის ბოლოს თავის ხელით კაცს ჯვარი დაეხატა. არასოდეს ამ თავის ხელით დახატულს ჯვარს ის არ უარჰყოფდა. 25—30 წლის შემდეგ მე ჩემს სამწყსოს ვეღარა ვცნობ. როგორ წარმოიდგენს კაცი, რომ იმ ქვეყანაში, სადაც ქრისტიანები არიან, იმდენი კაცის კვლა, ცარცვა-გლეჯა და თავიანთ მოძმეთა გაუტანლობა იყოს, რამდენიც ჩვენშია!. ამას წინად, რევიზიის დროს, ერთი საცოდავი გლეხი მოვიდა ჩემთან და ფულის მოუცემლობას უჩიოდა თავის მეზობელს; თუმცა ჩემი საქმე არ იყო, მაგრამ მე მაინც დავიბარე მისი მოვალე და, სხვათა შორის, ვუთხარი, რომ, თუ ფულს არ მისცემდა, მაშინ მას ნამუსი არ ჰქონებია და უმჯობესია ულვაშები მოიპარსოს. იგი ცოლს დაეკითხა და შემდეგ ჩემთან მოსულმა განმიცხადა, რა გაეწყობა, ბატონო, მოვიპარსავ ულვაშებს და ფულის მიცემა არ შემიძლიაო. ეს კაცი თურმე დაარწმუნეს უფროს მით, რომ ქალაქის ადგილას, ზოგიერთ ღენარალებსაც კი ულვაშები მოპარსული აქვსთო... რას მივაწეროთ ეს სამწუხარო მოვლენა? წინ მივდივართ, თუ უკან ვიწევით...

ამ სიტყვების თქმაზე თითქმის ტირილი მოუვიდა განსვენებულ მღვდელ-მთავარს. და მართლაც ვინ არ შესწუხდება და არ დამქმუნვარდება, როდესაც ჩვენი ცხოვრების მიმდინარეობას გაითვალისწინებს კარგად და გულდასმით! რომელი კუთხიდან არ გაიგებთ, რომ თითოსა და ოროლ კვირას მშვიდობიანად ჩაევლოს და ადამიანის დაშავება და ჟლეტა არ იყოს! მართალია, ჩვენი ხალხი წინადაც ბევრი დახოცილა, მაგრამ მტერთან ბრძოლის დროს, მამულისა და სარწმუნოების დაცვისათვის და არა ღვინის ქარბად მიღების დროს თავისიანებში და ახლობლებში, მხოლოდ თავის ქირვეულობისა და უსაქციელობის დასაცველად!.. სარწმუნოებასა და კეთილ-ზნეობაზე რომ გული აცრუებულია—ამას ხომ ბევრი დამტკიცებაც აღარ უნდა. ნივთიერი სიღატაკე თანდათან ფეხს იდგამს და ხომ სულს უხშობს ყველას. თუ ვინმეს რაიმე გააჩნია, ან მამა-პაპეული, ან კეთილ-შეძენილი, მზად არიან ბანკში დააგირაონ და იქიდან გამოტანილ ფულს, რაც შეიძლება, მალე ბოლო მოუღონ. უმეტესობა ყოველ შრომაზე ხელაღებული და გაღატაკებული მხოლოდ ლხინისა და სადღესასწაულო სუფრის ძებნაშია. და ღვინით შეხურებული ხშირად მზად არის მცირეოდენ კინკლაობაში რამოდენიმე კაციც კი იმსხვერპლოს დაუზოგველად და შეუბრალებლად. ამგვარ შემთხვევებს, რომელსაც წინად შეიძლება ათასში ერთხელ შეხვდებოდით, ეხლა უფრო და უფრო სიხშირე დაეტყო. მოზარდი შთამომავლობა მოასაკებულებისაგან იღებს მაგალითს და ამნაირად ის, რაც წინად შეიძლება ძალიან იშვიათი იყო, ეხლა საყოველთაო მოვლენად არის გამხდარი... ვინ ჰყავს ხალხს გულშემატკივარი და რიგიან გზაზე დამყენებელი თავის მოძღვრებს გარდა? და ან ვინ უნდა ზრუნავდეს თავის სამწყსოზე ისე ერთგულად, როგორც მოძღვრები?..

აი, ამ წლის გამთავეს უნდა დაფიქრდეს კაცი და მოსთხოვოს თავის თავს ანგარიში? რა მოუმოქმედნია მას თავის სამწყსოთა სასარგებლოდ და რით აღნიშნა მან ცხოვრებაში თვისი ნაშრომის კვალი ამ საზოგადო სარბიელზე. თუ შენ, ძმაო, დაო და შვილო, არავითარი კვალი არ დაგიჩენია განვლილი დროის განმავლობაში, ფუჭე ყოფილა შენი ცხოვრება და უსარგებლო ცხოვართა არსებობაზე. თუ შენ შენის ცხოვრებით შენს მოძმეს მოეხმარე, შენი სამწყსო რიგიანად დამწყსე და კეთილ გზაზე დააყენე, ნეტავი შენ, რადგან შენ აღასრულე შენი მოვალე-

ობა, მაგრამ ის არ იფიქროს, შენთვის საკმარისი იყოს მარტო წირვა-ლოცვა და საიდუმლოების აღსრულება. ერთ უმთავრესს შენს მოვალეობას შეადგენს ქადაგება და დამწყსვა შენი სამწყსოისა...

ყოველივე ღონისძიებას ვიხმართ, მომავალ წელიწადში ხელი შეუწყოთ ჩვენ თანამოძმეთა, რომელნიც საჭიროებენ დახმარებას ამ საჭირო და სასარგებლო საქმეში. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ბევრისათვის საკმაო იქნება ისიც, რასაც იგინი ამოიკითხავენ «მწყემსი»-ს იმ განყოფილებაში, რომელშიაც მოთავსებულია ხოლმე სარ მუნოებრივი და ზნეობრივი შინაარსის სიტყვა-მოძღვრებანი.

მივულოცავთ ყველა ჩვენ ხელისმომწერთა მომავალს ახალს წელიწადს და ვისურვებთ, რომ მათთან ძმური კავშირი, 1883 წლიდან დაწყებული, მრავალს წელს გაგრძელებულიყოს, ჩვენი ეკკლესიის სასარგებლოდ და ჩვენი საზოგადოების სანუგეშოდ.

დ'კ. დ. ღამბაშიძე.

—

P. S. კარგა ხანია, რაც ჩვენ ვიწყეთ სასულიერო და საერო კალენდრის გამოცემა. ამ კალენდრების გამოცემის დროს ჩვენ სახეში გვქონდა დახმარება გაგვეწია ჩვენი სამღვდელოებისათვის. ამისათვის ფასიც მცირე ჰქონდა დადებული კალენდრებს და უნდა მართალი ვთქვათ, რომ ეს კალენდრები ხალხში კარგა ბლომად ვრცელდებოდა. მაგრამ სამწუხაროდ იძულებული შევიქენით, რომ ამ კალენდრების გამოცემისათვის თავი დაგვენებებია და აი რა მიზეზისათვის: ყოველ ქვეყანაში და ყოველ საზოგადოებაში, ჩვენს საქართველოს გარდა, კალენდრების და დრო-გამოშვებით გამოცემათა შესახებ შემდეგი წესი არსებობს: ყოველი პირი, რომელსაც სურს რაიმე გამოცემის მოპოება, ახალი წლის დამდეგს გზავნის ხვედრ ფულს, სადაც რიგია, და იბარებს ჟურნალ-გაზეთებს და კალენდრებს. ჩვენში კი ჟურნალ-გაზეთების და კალენდრების ხელმოსაწერი ფულების გასაგზავნ დროდ ზოგიერთებს მიაჩნიათ შემდეგი წლის დასაწყისი და ისიც კარგია, თუ მაშინაც სრულად გაგზავნეს. ასეთი წესი კარგა ხანია სუფევს ჩვენი გამოცემის „მწყემსი“-ს შესახებ და, საუბედუროდ, ეს წესი ჩვენ მიერ გამოცემულ კალენდრებზედაც გადმოიტანეს. საჭიროა შეიტყოს ჩვენმა მკითხველებმა, თუ რა ოსტატობით მოქმედობენ ამას ზოგიერთი, ესრედ წოდებული, აგენტები. ეს აგენტები ფულებს თავის დროზედ იღებენ, მაგრამ შენ კი გწერენ, რომ ფულები ჯერ არ აგვიღიაო. წლის გამთავეს, თუ ცოცხალი დარჩა ან აგენტი და ან გამომცემელი, ახალი წლის დამდეგს გამოგიგზავნის წარსული წლის ფულებს და მასთან იბარებს ახალი წლისათვის ჟურნალ-გაზეთებს და კალენდრებს და ამისათვის ხვედრ ფულებსაც იღებს, მაგრამ შენ არ გიგზავნის, იგი შემთხვევას უყურებს წლის დამლევამდე, რომ ეს ფულები შეირჩინოს...

ჩვენ მადლობელი ვართ ზოგიერთი ჩვენი აგენტებისა, მაგრამ ზოგიერთებზე რომ გული არ გვტკიოდეს, არ შეიძლება. ამ წელში ჩვენ ვეცდებით, რომ ყოველ გვარი კალენდარული ცნობები, რომელნიც საჭირონი არიან ჩვენი სამღვდელოებისათვის, ჩვენს გამოცემაში მოვაქციოთ ხოლმე და ამით გაუადვილოთ სამღვდელოებას სასულიერო კალენდრების უმქონებლობა.

დ.

შესაძლოა თუ არა საღვთო წერილის წიგნები მხედრულის ასოებით დაიბეჭდოს.

«მწყემსი»-ს მე 22 №-ში მოთავსებული იყო „ღია წერილი“ თელავიდან, რომლითაც დამწერი რამოდენიმე კითხვას უძღვნიდა საზოგადოებას საგულისხმოდ და პასუხის გასაცემად. როგორც წინა №-ში ვპირდებოდით ავტორს, ვაპირებთ რამოდენიმე სიტყვის თქმას ამ საგნის შესახებ. თვითეულ კითხვაზე პასუხის გაცემას არ ვაპირებთ და საჭიროდაც არ ვრაცხთ. ჩვენ შევეხებით მარტო საზოგადო მოსაზრებას.

წერილის ავტორი სურვობს ამ საკითხის გარდაწყვეტას: «თუ რომელის ანბანით უმჯობესია საეკკლესიო წიგნებისა და აგრეთვე ძველისა და ახალის აღთქმის დაბეჭდვა“. მართალია, ძალიან კარგი არის ჟურნალ-გაზეთობის საშუალებით, ბეჭდური სიტყვის საერთო შეკითხებით, ყოველგვარი ახალი განზრახვის აწონ-დაწონვა; ამგვარი წესი მეტისმეტად სასარგებლოა და ყველასაგან მოწონებული, მაგრამ სხვაგან და არა ჩვენში. ჩვენ კიდევ საკმაოდ ვართ დაშორებული ამგვარ დაწინაურებას; რომ ამნაირ ღონისძიებას მართლაც სასურველი შედეგის მოტანა შეეძლოს. ჯერ ერთი რომ ჩვენ საზოგადოებაში მეტად მცირე რიცხვია ბეჭდური ნაწარმოების მკითხველი, და რომ ბეჭდური რამის შესახებ კალმის აღება და მოსმა სურდეს და ეხერხებოდეს — ამისთანეების რიცხვი ხომ მცირეზე უმცირესია; და ან კი

რანაირად გაიგოს კაცმა „საზოგადოების“ აზრი, როდესაც ეგრეთ წოდებული „საზოგადოება“ თავისის საკუთარის სახის მექონი, რაიმე საერთო შეხედულების აღმსარებელი - არც კი არსებობს... თუ თვითეული, კერძო პირი იღებს ხმას ხანდახან, ამას ხომ საერთოს სახელი ვერ ეწოდება. დიახ, ძნელი არის ამნაირი შეკითხებით რაიმეს გარდაწყვეტა, იმნაირ საზოგადოებაში, სადაც ყველაფერზედ გულაგორებულობა არის გავრცელებული. ჯერ უბრალო საკითხი რა არის, თორემ ასეთი რთული და სავალალო საკითხი, რომელიც «ღია წერილის» დამწერს აქვს აღებული, ხომ ყოვლად შეუძლებელიც არის. რომ კიდევაც ვინმემ გაიღოს საპასუხოდ ხმა, განა დაიჯერება მას, ვინც უნდა იყოს იგი და რანაირი ცოდნითაც იყოს აღჭურვილი ქართულ ენაში და საერთოდ ჩვენ ისტორიული ცხოვრების წარმოდგენაში?! აბა რა უნდა გვირჩიოს ისეთმა ადამიანმა, რომელმაც მხოლოდ გარეგნობით იცის ხუცურისა და მხედრულის გარჩევა, თორემ არავითარი წარმოდგენაც არ აქვს, თუ რა მნიშვნელობა მიუძღვის ორივეს ჩვენ წარსულის ნაკვალევში, რანაირად და რა სახით მიუღწევია ჩვენ დრომდე ჩვენი წარსულის გონებრივ და ცხადად მეტყველ საგანძურს?!. კი, მართალია, ბევრს კიდეც გაუკვირდება, ან კი რად უნდა მიგვაჩნდეს ჩვენი საზოგადოება ასეთ უვიცად, მაგრამ რად უნდა მივაწეროთ მას ცოდნა იმისი, რითაც იგი არ არის სრულებით აღჭურვილი. ჩვენ ძალიან კარგად ვიცით, თუ რამდენი თვალის შემვლები ჰყავს იმ ჩვენ ძველ საგანძურს, რომელიც წერა-კითხვის საზოგადოებაში ინახება და სიონის სიძველეთ-საცავში— და აქედან შეიტყობს ადამიანი ჩვენი საზოგადოების გულგრილობას. აბა შეეკითხეთ მათ, ვინც ამ დაწესებულებაში არის მუდმივ მეთვალყურეებათ, თუ ცნობისმოყვარეობით აღტყინებული რამდენი შედის იქ რაიმეს გადასათვალიერებლად!—მათგან შეიტყობთ, ჩვენდა სამარცხვინოდ და სამწუხაროდ, რომ ამგვართა რიცხვი თითო ოროლას არ გასცილებია ჯერ-ჯერობით... ამნაირი სარწმუნო დახასიათების შემდეგ რა საჭიროა, რომ კიდევ ჩვენ საზოგადოებას ვითომ და ისე ვუყუროთ, თითქო მას ძალიან ეპრიანებოდეს საზოგადო საკითხი და შეეძლოს კიდეც ამნაირი რამის გარდაწყვეტა. მას არ აქვს არც ზნეობრივი უფლება ამგვარი საშვილიშვილო რამის გარდაწყვეტის და არც შეუძლია. ასე რომ ჩვენი აზრით ამ ღია წერილით შეიძლება ავტორმა მიმართოს მხოლოდ რამოდენიმე სპეციალისტს, ვისაც მართლა შეუძლია ამნაირ კითხვაზე პასუხის მოგება და ვის პასუხსაც შეიძლება ადამიანმა პატივისცეს და მნიშვნელობაც რაიმე დაუმისოს. ამნაირების რიცხვი კი ერთ ათეულსაც არ გადააჭარბებს, და ნუ თუ ამ ერთი ათეულით გარდაწყდება ამგვარი სავალალო საქმე: ესე იგი უარყოფილ იქმნას ის ანბანი, რომელსაც ქრისტიანობის შემოღებიდანვე უმსახურნია ჩვენი ქვეყნისა და ხალხისათვის, რომლის სახითაც მოღწეულა ჩვენამდე წვასა და დავვას გადარჩენილი ჩვენი წარსულის მეტყველი და თვალნაცხადები სალარო, და მხოლოდ ეხლა, 16 საუკუნის შემდეგ იქნეს შეცვლილი იგი, ისიც რისთვის, მისთვის, რომ ზარმაც შთამამავლობას ანბანის შესწავლა ეძნელებოდეს!.. ეს ხომ მეტის მეტი უადგილო გულკეთილობა იქნება!..

ვინ არ იცის, რომ ხუცურის და მხედრულის სხვა და სხვაობა, და დაშორებულობა არც კი არავის მოსვლია აზრად, და ყველა ნამდვილ მცოდნეთაგან ეს ორივე ანბანი მონათესავე, მგვან, და ერთი მეორეზე დაახლოებულ ანბანებად არის აღიარებული. ამას ხომ არავინ არც კი ეჭვობს მათ გარდა, ვინაც სომეხთა ისტორიკოსის მიერ ჭორად დაგდებულ ხმას აჰყოლია, ვითომც ხუცური უცხო კაცის, სახელდობრ, მესროფის შედგენილიაო. მაგრამ როგორც ყოველ ჭორს, ამასაც ან კი ვინ აჰყვება ისტორიული სინამდვილის მოყვარე! . პირიქით ყოველი ნამდვილი მცოდნესაგან ხუცურისა და მხედრულის მგვანეობა და ერთის სათავიდან მომდინარეობა ეჭვს გარეისად არის დასახული. ამას ყველა თავისთავადაც მიხვდება, ვინც კი ყურადღებით შეადარებს ორივე ანბანს. აქ მაგალითების მოყვანას არ გამოვუდგებით, რადგანაც ყველასათვის ეს ცხადი უნდა იყოს. მხოლოდ ზედმეტ სარწმუნო მაგალითად ისიც უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ხუცურს ანბანს მხედრულის მცოდნე რამოდენიმე საათში სწავლობს ხოლმე და მართლადაც ყველას, ვისაც კი ხუცურის შესწავლა სურს, ერთ დღეს თავისუფლად შეუძლია შეისწავლოს ხუცურის კითხვა. მაშასადამე აქ სიძნელე არაფერს შუაში არ არის, თუ ახლანდელ ქართველობაში სამღვდელო წოდების პირთ გარდა ხუცურის მცოდნე ძალიან იშვიათად მოიძებნება.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ამისი მიზეზი სულ სხვა არის და აქ ხუცურის სიძნელეზე ბაასი სულ ზედმეტი არის.

სიძნელეს გარდა ეგებო ავტორს სხვა რამეც აქვს ნაგულისხმევი? ალბად მხედრული ნაბეჭდით ავტორი ელის უფრო მეტ გავრცელებას სალმრთო წერილის წიგნებისას ჩვენს საზოგადოებაში. მაგრამ ჩვენ ამაშიდაც ვერ დავეთანხმებით მას. თუ სხვა წიგნების კითხვას ვერ ახერხებს საზოგადოება, რომელნიც ხუცურად არიან დაბეჭდილნი, ბრიტანიის საზოგადოების მიერ გამოცემულ სახარებასა და „წმ. მოციქულთა საქმე“-ს და აგრეთვე სინოდალური კანტორის მიერ გამოცემულ «დაბადება»-ს რატომ არა ჰყავს ბევრი მკითხველი? ქართული «დაბადება» მხედრულად 1885 წ. დაისტამბა და რაც ეკკლესიებმა არ გამოიწერეს, ისე არც კი გაყიდულა რამოდენიმე ათეულზე მეტი. რამ დაუშალა საზოგადოებას ამ მხედრულად დაბეჭდილი წიგნების შეძენა და წაკითხვა? აქაც ხომ ანბანის სიძნელეს ვერ გადაბრალდება ასეთი უყურადღებობა? ვისაც ცნობისმოყვარეობა არ აქვს, და ვისაც წიგნის კითხვა არ უყვარს, მისთვის ყველაფერი ძნელი და მოუხერხებელი იქნება!.. განა ცოტა არის ჩვენში მხედრულის ანბანით ნაბეჭდი წიგნები საჭიროც და საყურადღებოც, რომ იშვიათად არის ამის მკითხველიც კი?! თუ საზოგადოებაში სალმრთო წიგნების კითხვის სურვილია, საამისო მასალა მხედრულადვე გამოცემული ძალიან საკმაოდ მოგვეპოვება, და ხუცურსაც რომ არ მიმართონ, ისედაც ეყოფათ ეს მასალად: და თუ სასულიერო წოდებას ვიგულისხმებთ, მას ხომ სრულებითაც არ უჭირს ხუცურის კითხვა, და «მხედრულად» მათი წიგნების შეცვლა უფრო თუ გაუძნელებს კითხვას,—რადგანაც იგი ხუცურივით მკაფიო მოყვანილობის არ არის და ბევრი ასოც გამორიცხულია ამაში—თორემ სრულებით არ გააადვილებს. ავიღოთ აბა რიცხვი ჟურნალ-გაზეთობის მკითხველების: ორ მილიონზე მეტი ვართ ქართველობა და ძლივს ერთ ათასზე შედის ბეჭდური სიტყვის მკითხველთა რიცხვი. ნუ თუ ეს ანბანის სიძნელე არის? აბა რომელ ერს მოეძებნება ისეთი ადვილი, მარტივი და ადვილად სასწავლო ანბანი, როგორიც ქართულია და კითხვაში კი არავინ არ უნდა იყოს ისეთი ზანტი და გულაგორებული, როგორიც ჩვენა ვართ...

ასოების შესწავლის სიძნელე რა შუაშია, როდესაც თვით დაუდევნელობა არის წიგნის ხელში აუღებლობის მიზეზი! ძველ დროში ვებერთელა „გულანებს“ და მეტაფრასებს, არამც თუ სამღვდელო წოდება, არამედ თვით საერონიც მრავლად ჰკითხულობდნენ, ისიც ხელთნაწერს და[illegible] ლამაზად დაბეჭდილ წიგნსაც შორს უდგებიან და არავინ ხელს არა ჰკიდებს. ყველა ზემო ნათქვამი ცხადად ამტკიცებს, რომ ხუცური ასოების მაგივრად სალმრთო წერილის მხედრულად დაბეჭდვა არავითარ სარგებლობას არ მოგვივლენს და საქმეს ვერას დაეხმარება. პირიქით ვნება კი ბევრი მოჰყვება; ყველას არ დავასახელებთ და მხოლოდ ერთად-ერთ მხარეს შევეხებით: ნუ თუ ყველა შესანიშნავი ხელთნაწერები, რომელთაც ეხლაც ხმარობენ სხვა და სხვა მონასტრებში, ღვთის-მსახურების დროს, რადგანაც ჯერაც ვერ მოხერხებულა მათი სამაგიერო წიგნების დასტამბვა, მხოლოდ მივიწყებულ წიგნთ-საცავების კუთვნილებად უნდა დარჩეს და შთამომავლობამაც მთელ თავის წარსულ საგანძურზე სულ ხელი უნდა აიღოს, ისე რომ მხოლოდ ორიოდ-სამიოდე პირს შეეძლოს წარსულის ნაშთების გარჩევა და სხვას კი არავის?! ეხლა სამღვდელო წოდებას მაინც მიმართავს კაცი ძველი ხელთნაწერის გასარჩევად, და მაშინ ხომ სულ გაუგებარ რამედ უნდა გადიქცეს ეს ჩვენი შესანიშნავი ძველი ხელთნაწერები, რომელნიც თითქმის ცხრა საუკუნის განმავლობაში სულ ხუცურად იწერებოდენ?! ვთქვათ, წიგნები ყველა დაისტამბა ხელახლა (თუმცა ესეც კარგად უნდა ვიცოდეთ, რამდენად შესაძლებელია ეს ჩვენ დროში) საეკკლესიო წარწერებს ხატებზე, კედლებზე და ყოველგვარ ძველ ნაშთებზე რაღას ვუზამთ. ესეც ხომ მხედრული ასოებით შესაცვლელი ვერ გახდება! მაშინ მღვდელი მარტო მხედრული ასოების მცოდნე ძველ შესანიშნავ მონასტრებში, ხომ ისე უნდა მიაჩერდეს ამ ნაშთთ წარწერას, როგორც ეგვიპტის ჰიეროგლიფებს მივჩერებივართ დღეს ჩვენ?! მაშინ ხომ სულ მოვწყდებით ჩვენს წარსულს და ჩვენსა და საგულისხმო სიძველეს შორის უფსკრული უნდა იქნეს. და რას მოგვანიჭებს ამის ფასს მხედრული ასოებით სალმრთო წერილის დაბეჭდვა, ჩვენ ეს ვერ გაგვიგია და ვერც წარმოგვიდგენია. არამც თუ სასარგებლოდ არ მიგვაჩნია ეს, არამედ მეტად სავნებლად. რაღა ჩვენ გამოვდივართ ყოველთვის ცვლილების მოყვარული და ყოველთვის გარდაქმნის მსურველი!.. სხვები ძალიან დასძიგძიგობენ თავის წარსულს და ჩვენ რაღა ამნაირი გმირები გამოვედით, რომ ყველაფრის ადვილად მოშლა გვეადვილება! დიახ, ბევრი რამე მეტის-მეტად საჭირო გვავიწყდება და ბევრი ისეთი რამე მოგვდის აზრად, რაც არც საჭირო არის და არც სახეირო...

დეკ. დ. ღამბაშიძე.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

† მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესი პალლადი მიტრაპოლიტი პეტერბურგისა და ლადოგისა.

პირველად ტელეგრაფმა და შემდეგ გაზეთებმა გვაუწყეს ფრიად სამწუხარო ამბავი უწმიდესი სინოდის პირველი წევრის მიტრაპოლიტის პალლადის გარდაცვალების შესახებ. სიკვდილმა მოიტაცა რუსეთის იმპერიის ერთი უპირველესი მწყემს-მთავარი. ამ ამბავმა შეაწუხა ყველანი საზოგადოდ, მაგრამ განსაკუთრებით საქართველოს სამწყსო, ვინაიდგან საქართველოს სამწყსო უცქეროდა განსვენებულს არა მარტო ისე როგორც ექსარხოსს, არამედ როგორც მოსიყვარულე მამას.

აქ ჩვენ არ გამოუდგებით განსვენებულის ცხოვრების და სამსახურის სიტყვა-სიტყვით აღწერას, რომელიც ჩვენ ვრცლად მოხსენებული გვქონდა ჩვენი გამოცემის ნომრებში 1888 და 1892 წლებში. ვისაც სურს შეიტყოს განსვენებულის ცხოვრების სრული აღწერა, მათ ურჩევთ ხსენებული ნომრები გადაათვალიერონ. ხელმეორედ არ ჩამოვთვლით არც იმას, თუ რა სამსახური გაუწია განსვენებულმა რუსეთის ეკკლესიას, ვინაიდან ეს ვრცლად აწერილი იქნება სხვა გაზეთებშიაც. ჩვენ მხოლოდ გვსურს მკითხველების ყურადღება მივაქციოთ განსვენებულის მწყემსთ-მთავრის იმ სამსახურს, რომელიც მათ გაუწიეს საქართველოს სამწყსოს და რითაც მათმა მეუფებამ მოიპოვა ჩვენში საზოგადო სიყვარული და სახელი. მათი მეუფების საქართველოდამ წაბრძანების შემდეგაც კი არ შეწყვეტილა ქართველების სიყვარული მათი მეუფებისადმი. ეს სიყვარული აღბეჭდილია არა მარტო ქაღალდზე, არამედ საქართველოს სამწყსოის გულსა და გონებაში.

ექსახორსების დანიშვნა ყოველთვის დიდ ცნობის მოყვარეობას და მითქმა-მოთქმას ჰბადებდა და დღესაც ჰბადავს საქართველოს საექსარხოსოში და საზოგადოდ მთელს საზოგადოებაში, ვინაიდგან საქართველოს ექსარხოსების სამოღვაწეო ასპარეზი ძლიერ ვრცელი და მრავალ ფეროვანია. საქართველოში ექსარხოსებს უცქერიან არა როგორც ექსარხოსებს, არამედ როგორც ქათალიკოსებს. საქართველოს სამწყსოის წარმოდგენით ექსარხოსი არის პირველი ადმინისტრატორი სასულიერო უწყებაში, იგია პირველი წარმომადგენელი და ხელმძღვანელი, მზრუნველი, დარაჯი, მამა და მფარველი მთელი საქართველოს საექსარხოსოის სამღვდელოებისა; მას რწმუნებული აქვს ხალხის ზნეობითი და გონებითი აღზრდა; იგი, ასე ვთქვათ, არის უმთავრესი მცველი და მზრუნველი ქრისტეს სარწმუნოებისა, ერთი სიტყვით იგი არის უმთავრესი მარღვი და მალა, რომელმაც უნდა ამოძრაოს ჩვენი სამღვდელოება მისდამი რწმუნებული სამწყსოის საკეთილდღეოდ. ამის შემდეგ გასაკვირი არ არის, რომ ეს ცნობის მოყვარეობა, ზოგიერთ განსაკუთრებით პირობათა გამო, უფრო კიდევ ძლიერი იყო, როცა საქართველოს წინა ექსარხოსის ყაზანის კათედრაზე გადაყვანის შემდეგ, განსვენებული მაღალ-ყოვლად უსამღვდელოესი პალლადი იქნა დანიშნული საქართველოს ექსარხოსად. მათი მეუფების საქართველოში მობრძანებამდე ჩვენ მრავალი საპატიო პირებისაგან მივიღეთ მოლოცვის წერილები, რომლებშიაც განსვენებულის ექსარხოსად დანიშვნას შემდეგი სიტყვებით გვილოცავდენ: «მომილოცავს თქვენთვის ახალი მწყემსთ-მთავარი!

ეროვნული ბიბლიოთეკა

იგი კეთილი და სწორეთ სანატრელი მწყემსთ-მთავარია, მისი სული აღვსილია ქრისტეს სიყვარულით და მშვიდობით. გიხაროდენ ეკალთა და კუროსთავთა შორის, მოწამებრივის სისხლით და ცეცხლით ქრისტეს მადლით აღმოშობილო და აღზრდილო, მრავალ ტანჯულო საქართველოვ! გიხაროდენ თვით სატანჯველთა შინა შენთა ყოვლად დიდებულო და ღირსეულად მიეგებე შენს ახალს მწყემსთ-მთავარს—მამას!»..

1882 წლიდან შემოიღეს განსაკუთრებული წესი, რომლის ძალით ახალ ეგზარხოსებს ჩვენში პირველად მობრძანების დროს დიდის ცერემონიით ეგებებოდენ. მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესის პალლადის მობრძანების დროს გამოცხადებული იყო მათი მეუფების მიღების განსაკუთრებული წეს-რიგი, რომ რაც შეიძლებოდა დიდის დღესასწაულობით მიეღოთ ახალი ეგზარხოსი თბილისში. მაგრამ განსვენებულმა მწყემსთ-მთავარმა უარ-ჰყო წინდაწინვე გამოცხადებული ცერემონიალი და უბრალოდ მიბრძანდა სიონის ტაძარში და აქედამ, სავედრებელი ლოცვის შემდეგ, წაბრძანდა თავის სასახლეში. სიონის ტაძარში მათმა მეუფებამ წარმოსთქვა გრძნობით სავსე სიტყვა, რომელშიაც ცხადათ დაეხატა სამწყსოს თავისი მიმართულება. მათი მეუფების სიტყვებში ყველამ ცხადათ დაინახა, თუ რა მწყემსთ-მთავარი მოუვლინა საქართველოს ღვთის განგებამ.

«ღვთის კურთხევა, მშვიდობა ქრისტესი, სულიერი სიყვარული მომაქვს მე, მორჩილი ახალ თქვენ მწყემსთ-მთავარს, თქვენთან, საყვარელნო ძმანო და შვილნო ჩემნო... მომაქვს კურთხევა ამა მხარისათვის, მაგრამ ამა მხარეს ძველი დროიდან, მეოთხე საუკუნიდამ, იფარავს განსაკუთრებული ხილული ლოცვა-კურთხევა თვით უფლისა, ზეკიური მწყემსთ-მთავრისა და იმეოფება ზეციური დედოფლის უმანკოებელეს მფარველობასა ქვეშა, ეხლა თვით ჩემთვის საჭიროა მორჩილად თავი მოვიხარო და ლოცვა-კურთხევა გამოვითხოვო საქართველოს ეკლესიის დიდებულ წმიდანებისაგან»..

ამ სიტყვებით იწყებოდა მათი მეუფების მიერ წარმოთქმული პირველი სიტყვა სიონის ტაძარში, ეს სიტყვები ღრმად ჩაიჭედა მსმენელთა გულსა და გონებაში და ამ სიტყვებისაგან მოხდენილი შთაბეჭდილება აღუხოცელად დარჩა ქართველი ერის გონებაში. მათი მეუფების შემდეგმა მოღვაწეობამ ცხადათ დაგვანახვა, რომ მათი მეუფების სიტყვასა და საქმეს შორის განსხვაება არ იყო.

მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესი პალლადი მუდამ ნამდვილი მფარველი და მცველი იყო თავისი სამწყსოისა, ყველგან ამაღლებული ჰქონდა ხმა, რომელიც აღჭურვილი იყო თანაგრძნობით და მამობრივი მზრუნველობით თვის სამწყსოის წარმატების შესახებ და ეს მზრუნველობა მომდინარეობდა ჭეშმარიტი ქრისტიანული სიყვარულისაგან. მათი მეუფება ყველას ერთნაირად უცქეროდა. ყოველი ქართველისათვის დაუვიწყარია მათი მეუფების სიტყვები, რომელნიც განსვენებულმა მოახსენა მათ იმპერატორებით უდიდებულესობათ, როცა მათი უდიდებულესობანი მობრძანდენ სიონის ტაძარში 1888 წ. «საქართველო ნაქებია სიქველით და ძლევა მოსილობით, იგი მვირფასი მარგალიტია შენს სამეფო გვირგვინში და ერთი

ეროვნული ბიბლიოთეკა

უკეთესი სამღვდელმთავართაგანია შენს ვრცელს სამეფოში»...

რომ თვალსაჩინოდ დავასურათოთ მათი მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობის პალლადის კეთილ ქრისტიანული დამოკიდებულება თავის სამწყსოსთან, მოვიყვანთ რამდენიმე სიტყვას ადრესიდგან, რომელიც სამწყსომ მიართვა მათ მეუფებას 1889 წელს საქართველოს სამწყსოში მათი მწყემსთ-მთავრული მოღვაწეობის მესამე წლის თავზე:

„თქვენმა მოკლე ჟამ-ერმა, მაგრამ ფრიად კეთილ ნაყოფიერმა სამსახურმა თქვენდამი ღვთის მიერ რწმუნებულს საქართველოს სამწყსოში, ისეთი ღრმა კვალი დაამჩნია ჭეშმარიტად თქვენ მოსიყვარულე სამწყსოს გულში, რომ ყველა ეს ები დაუვიწყარი დარჩება, სანამ ცოცხლებს ქართველი ერი. თქვენი ხსენება ქართველებში ისე დაუვიწყარი იქნება, როგორც სამეუდამოა სიყვარული, რომლითაც თქვენ იწყეთ მწყემსთ-მთავრული სამსახური, ეს სიყვარული დღესაც შეუწყვეტელია, და იმედი გვაქვს, რომ მომდევ-შიაც ეს სიყვარული გაგრძობილი იქნება საუცხოვოლოდ და საკეთილ-დღეოდ თქვენი სამწყსოისა. სიყვარულით, მშვიდობით და ლოცვა-კურთხევით შემობრძანდით თქვენ თქვენს სამწყსოში, როგორც ჭეშმარიტი მწყემ ი—და ამავე სიყვარულობით, ამავე მშვიდობით, და ლოცვა-კურთხევით მოგვეგებენ შენ მოსიყვარულე ქართველებიც. გრძნობას გამოიწვევს გრძნობა და თქვენ საქმით დაამტკიცეთ ამ ჭეშმარიტების სისრულით შეგნება. თქვენ შეიყვარეთ ხალხი—და მანაც, თქვენგან კურთხეულმა, შეგიყვარათ თქვენ. თქვენ დაუღალავად ზრუნავთ მათ ზნეობრივ-გონებრივ კეთილდღეობაზე და ისიც მუდამ მზათ არის აღავლინოს უზენაესისადმი მხურვალე ლოცვა, რათა უფალმა მრავალ-ჟამიერ ჰყოს თქვენი სიცოცხლე საკეთილ-დღეოდ ეკკლესიისა და მამულისა. ხალხს ყოველთვის უყვარს ის, ვინც მასაც შეიყვარებს. სიყვარული არის გვირგვინი სისრულისა. თქვენმა მოსიყვარულე გულმა გასწავლათ თქვენ ნამდვილი საჭიროებანი და ნამდვილი ნაკლულევანებანი სრულიერად თქვენ მიერ დასამწყსავი ხალხისა, და მრავალ გამოცდილი, გამჭრიახე გონება თქვენი გირჩევნებსთ თქვენ ნამდვილ საშუალებათა, დასაკმაყოფილებლად პირველთა და განსაკურნებელად უკანასკნელთა»...

1892 წელში მფარველი და მცველი საქართველოისა მაღალ-ყოვლად უსამღვდელოესი მიტრაპოლიტი ისიდორე ღვთის მიერ გარდაიცვალა. ღვთის განგებით მის ადგილზე დაინიშნა მაღალ-ყოვლად უსამღვდელოესი პალლადი. საქართველოს სამწყსო დიდად შეაწუხა მიტროპოლიტის ისიდორეს სიკვდილმა, მაგრამ ვინაიდგან ამ ადგილზე უმაღლესად მიწოდებულ იქმნა ქართველების საყვარელი მწყემსთ-მთავარი, ქართველი ერი იმითი ნუგეშობდა, რომ ეს ახალი მწყემსთ-მთავარიც, მსგავსად პირველისა, იქნებოდა მფარველი და მცველი საქართველოს ეკკლესიისა და საზოგადოებისა და მართლაც, განსვენებულ მიტრაპოლიტს ახსოვდა საქართველო და მამობრივი სიყვარულობით ეკიდებოდა ყოველივე საქმეს, რომელიც კი ჩვენს საქართველოს შეეხებოდა.

აი, ამისათვის არის, რომ განსაკუთრებით მწუხარებს საქართველოს სამწყსო მისი მაღალ-ყოვლად უსამღვდელოესობის პალლადის გარდაცვალებას და აღავლენს მხურვალე ვედრებას, რათა უფალმა განუსვენოს მის ანგელოზებრივ, კეთილსა და სიყვარულით აღსავსე სულს სასუფეველსა შინა ზეცათასა.

დეკ. დ. ღამბაშიძე

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ქართული გალობის საქმე.

დიდი ხანი არ არის მას შემდეგ, რაც ქართული გალობა (იმერული კილო) ნოტებზე გადაღებულ იქმნა ზ. ფ. ქორიძის მიერ და პირველი ნაწილი, ლიტურღია იოანე ოქროპირისა, უკვე დაიბეჭდა. უსაფუძვლო არ იქნება მოვიყვანოთ აქ ჩვენი მცირე შენიშვნა. როგორც უკვე ვიცით, ქართული გალობა (იმერული კილო) არის ორგვარი: კილო ანუ უბრალო, მარტივი გალობა და ვარჯიში, ანუ გამშვენებული გალობა. ძველ მგალობლების გადმოცემით და, როგორც ჩანს, მეორე გვარი გალობა წარმომდგარა პირველიდან და არის მისი შემდგომი განვითარება. როგორც პირველი, ისე მეორე საჭირო იყო, რათა გადაღებულიყო ნოტებზედ და დაბეჭდილიყო; მაგრამ საუბედუროდ ჩვენდა ეს ასე არ მოხდა. მიაქციეს ყურადღება მხოლოდ გამშვენებულ გალობას და საფუძველი კი ამ გალობისა კილო დასტოვეს, როგორც ვითომ და უმნიშვნელო, მაშინ როდესაც ეს უკანასკნელი არა ნაკლებ საჭირო იყო პირველზედ. იყვნენ ძველი მგალობლები, რომელნიც, როგორც ვიცით, მსურველთ ასწავლიდნენ პირველად კილოს და მერე ვარჯიშზე გადადიოდნენ, რაც საფუძვლიანია მეთოდიურის მხრივ ადვილიდან ძნელზე გადასვლა. ვარჯიში გალობის შეთვისება ბავშებს საზოგადოდ ძლიერ უძნელდებათ, კილოს კი უფრო ადვილად ითვისებენ. კარგი იქნებოდა, რომ ვარჯიშის გადაღების დროს თვითეულ საგალობელთან იქვე მოეწერათ მისი კილოც... როცა ვარჯიშ გალობასთან კილოც გვექნება გადაღებული, მაშინ ჩვენი გალობის ისტორიული განვითარება გათვალისწინებული გვექნება და ეს მის მომავალს წინმსვლელობასაც ხელს შეუწყობს.

მასწავლებელი დავით ფოცხვერაშვილი.

მცხეთის ტაძრის შესახებ.

ყველას ჩვენს თანამოძმეთ მოეხსენება, რომ მისმა მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობამ, საქართველოს ექსარხოსმა ფლაბიანემ, მიმართა მოწოდებით ყოველ მართლ-მადიდებელ ქრისტიანეს, რათა წვლილი გამოეღოთ დიდებულის მცხეთის სვეტი-ცხოვლის ტაძრის განსაახლებლად. რა მნიშვნელობა ჰქონდა და აქვს დღესაც ამ შესანიშნავ ძეგლს ქრისტიანობისას ქართველობისათვის და მართლ-მადიდებლობისათვის, ნათლად იყო დახატული ზემოხსენებულ მოწოდებაში. ეს ისეთაც უნდა გვესმოდეს და ვიცოდეთ ჩვენ, მღვდელ-მოსამსახურეებმა. ჩვენდა სასიხარულოდ საქართველოს ეკკლესიის მწყემსმთავრის მოწოდებამ უკვე გამოიღო ნაყოფი. შემოწირულება გროვდება და იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ განზრახული საქმე სისრულეში მოვა.

ნუ გაურჩუმდებით ამ საქმეს ჩვენ, სოფლის თუ ქალაქის სამღვდელოება. ნუ ვივიწყებთ იმას, რომ ჩვენი აკვანი ქრისტიანობისა არის მცხეთა, საიდამაც მოციქულთა სწორმა წმიდა ნინომ მოჰფინა ქრისტეს სწავლა მთელი აღმოსავლეთ-დასავლეთ საქართველოში. მუდამ თვალ წინ უნდა გვიდგას ის დრო, როცა სუსტი ქალი მხოლოდ ჯვარის ძალით ჰმუსრავს სიბნელეს და მის ნაცვლად ჰფენს ქვეყანაში ნათელს. ამ ამბის მოწამე არის ეხლანდელი მცხეთა, ოდესმე დიდებული სატახტო ქალაქი. ამისათვის ეს ადგილი და მით უმეტეს ის ტაძარი, რომლის საძირკველი ქრისტიანობის საძირკველთან ერთად ჩაიყარა, უნდა იყოს ყოველ ქართველისათვის მიჩნეული წმიდა-წმიდათად.

ჩვენ, საქართველოს სამღვდელოება, მოვალე ვართ ჩვენი ექსარხოსის მოწოდებას სრული ყურადღება მივაქციოთ. მართალია, ჩვენ ღარიბები ვართ, მაგრამ საქმე ისე დიდმნიშვნელოვანია, ჩვენის ფიქრით, რომ უნდა ჩვენი სიღარიბე დავივიწყოთ. თუ ჩვენ ამ საქმეს ყურადღებით არ მოვეკიდებით, სხვასაც გულს გაუგრილებთ იმაზე.

იმედია ამ ჩვენ აზრს გულცივად არ მიიღებს სამღვდელოება და ამით სამსახურს გაუწევს სამშობლო ეკკლესიას და ქვეყანას.

მღ. ქრისტეფორე ციცქიშვილი.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

თანამედროვე სკოლის და სახელმძღვანელოების ნაკლი.

თანამედროვე სკოლა მთელ ჯაფას სწავლებისას თავზე ახვევს მასწავლებელს და მოწაფეები კი, უმეტეს შემთხვევაში სრულიად თავისუფალნი არიან. ეს ასე არ უნდა იყოს. საჭიროა, რომ შრომა სათანადოდ იყოს განაწილებული მასწავლებლებსა და და მოწაფეებს შორის. მარტო პირველი წლის შეგირდები უნდა იყვნენ განთავისუფლებულნი საშინაო სამუშაოებისაგან მათის სუსტობისა გამო და შემდეგში კი უსათუოდ უნდა ეძლეოდეთ მათ ამგვარი სამუშაოები, რომ თავიდანვე მიეჩვივნენ იგინი ბეჯითობასა და თვით-მოქმედებასა. თუ არა, რასა ჰგავს, რომ არამც თუ მოსამზადებელი კლასების მოწაფეებს, არამედ, როგორც ჩვილი ისმის, შტატის კლასების მოწაფეებსაც კი სრულიად არ უნდათ წიგნში ჩახედვა და ცოტათი ტვინის გარჯა. ფრიად სასარგებლო იქნება, ჩვენის აზრით, რომ ჩვენი სახელმძღვანელოების ავტორნი ჩაურთავდნენ ხოლმე თავიანთ სამოსწავლებლო წიგნებში სიებს რჩეული წიგნებისას, რომელნიც შინ უნდა იკითხონ მოწაფეებმა და თავის დროზე ვრცელი ანგარიში ჩააბარონ წანაკითხისა თავიანთ კლასების მასწავლებელთ, გინა აღმზრდელთ.

ე. ელგონდაშვილი

ახალი ამბები და შენიშვნები.

სწორედ პირველი შემთხვევა არის, რომ პეტერბურგის მიტრაპოლიტი ისე დიდებულად გაესვენებიოსთ, როგორი პატივისცემითაც დაასაფლავეს განსვენებული მიტრაპოლიტი პალლადი. განსვენებულის ორი შვილი - ერთი ქალების უმაღლესის კურსების დირექტორი ნ. პ. და მეორე ჯვართ-ამაღლების მოწყალე დათა საზოგადოების სავანის უმთავრესი ექიმი ვ. პ. რაევი თავაანთი განსვენებულის მამის ავადმყოფობის დროს განუშორებლად განსვენებულთან იყვნენ და ყოველივე საშუალებას ხმარობდნენ, მაგრამ ულმობელმა სიკვდილმა თავისი ჰქნა. სამწუხაროდ, უადგილობისა გამო, დაწვლილებითი ცნობას ვერ ვბეჭდავთ განსვენებულის მიტრაპოლიტის დასაფლავების შესახებ. მომავალი წლის ნომერში, იმედი გვაქვს, ზოგიერთი ცნობები ვაუწყოთ ჩვენს მკითხველებს განსვენებულის დასაფლავების შესახებ და მასთან დავბეჭდოთ ის სიტყვები, რომელნიც წარმოითქვა მათი მეუფების დასაფლავების დღეს.

აგვისტოს თვეში ჩვენ, სასიხარულოდ ჩვენდა, შემთხვევა მოგვეცა პეტერბურგში გვენახა განსვენებული მიტრაპოლიტი პალლადი. იგი ძლიერ ემდუროდა პეტერბურგის ჰავას და სწუხდა, რომ ეს ჰავა ჩემს ჯანმრთელობას მალე ბოლოს მოუღებსო. ვერ წარმოიდგენს მკითხველი, თუ რა სიყვარულით იგონებდა განსვენებული ჩვენს საქართველოს და მათი მეუფების დროს ჩვენში მომხდარ შემთხვევათა. მათ მეუფებას ძლიერ სასიამოვნოდ მიაჩნდა სირო-ქალდეველთა მართლ-მადიდებელ ეკკლესიასთან შემოერთება. ტკბილი საუბრის ბოლოს მათმა მეუფებამ დაგვავალა, რომ მათი ლოცვა-კურთხევა გარდაგვეცა ყველასთვის და განსაკუთრებით მათთვის, რომელნიც მათ მეუფებასთან ერთად ემსახურებოდნენ საქართველოს ეკკლესიას.

* *
*

29 ნოემბერს სემინარიის ტაძარში ტაძრის დღესასწაულის გამო მწუხრი ცისკრითურთ შეასრულა ყოვლად სამღვდელომ ლეონიდემ, გორის ეპისკოპოსმა. მეორე დღეს, 30 ნოემბერს, წირვა შეასრულა მაღალ-ყოვლად-უსამღვდელოესმა ფლაბიანემ, საქარ-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

თველის ექსარხოსმა, ყოვლად სამღვდელო კირიონის და სამღვდელო პირთა თანამწირველობით. წირვაზე სიტყა წარმოსთქვა სემინარიის რექტორმა არხიმანდრიტმა გერმოგენმა. ამ სიტყვაში მამა რექტორმა უჩვენა მოწაფეებს დიდებული სამწყემსო თვისებანი წმ. მოციქულის ანდრია პირველ წოდებულისა და მისცა მოწაფეთა დარიგება, თუ როგორ უნდა მოიქცენ იგინი ცხოვრებაში. პარაკლისის შემდეგ მთელი სამღვდელოება და მასწავლებლები სემინარიისა მამა რექტორმა ჩაიზე მიიწვია. ყოვლად უსამღვდელოესმა ექსარხოსმა დაათვალიერა სემინარიის მოწაფეთა სასადილო ოთახები.

საღამოს სემინარიაში გამართული იქმნა სასულიერო სალიტერატურო საღამო. წაკითხულ იქმნენ სასულიერო შინაარსის ლექსები რუსულსა და ქართულს ენებზედ,—მოწაფეთა ქართულმა და რუსულმა გუნდებმა იგალობეს საეკკლესიო საგალობლები. სხვათა შორის ქართულს ენაზედ წაკითხულ იქმნენ შემდეგი ლექსები: ა) „ლოცვა“ ილ. ჭავჭავაძისა, ბ) „ობლები“ ილ. ფერაძისა, გ) „გელათი“ ვახტ. ორბელიანისა, დ) „ქრისტე აღსდგა“ აკაკისა, ე) „ყოვლად სამღვდელო გაბრიელის სახსოვრად“ ილ. ფერაძისა, ვ) „ჯვარი ვაზისა“ ვახტ. ორბელიანისა, ზ) „იუდა“ ნადსონისა, ნათარგმნი ლექსად ილ. ფერაძისა და სხვანი... ქართულად ლექსები წაიკითხეს შემდეგმა მოწაფეებმა: ბერიშვილმა, ქიმერიძემ, გიგიტაშვილმა; მაჭარაშვილმა სერგიმ, მალაქია თოროშელიძემ, ილია ახმეტელაშვილმა და მჭედლიშვილმა ალექსანდრემ... რუსულს ენაზედ ამდენივე ლექსი იქმნა წაკითხული სემინარიის მოწაფეთა მიერ... სხვათა შორის წაკითხულ იქმნა «Іуда» ნადსონისა და «Моленіе о чашѣ»—მოწაფის ქსიმიდოვის მიერ. საღამო ათის ნახევარზედ გათავდა.

—

«ივერიაში» ვკითხულობთ შემდეგ საყურადღებო და გასაოცებელ ამბავს:

«სამკურნალო გამგეობამ მიჰმართა მის მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობას საქართველოს ექსარხოსს ფლაბიანეს და სთხოვა მიანდეთ ქალაქის მღვდლებს, განუმარტონ და აუხსნან ხოლმე თავიანთ მრევლებს ყვავილის წინააღმდეგ საბრძოლველად ზომების მიღების საჭიროებათ“.

ამ მეცხრამეტე საუკუნის ბოლოს მეთვრამეტე საუკუნიდან დაწყებული და სწავლა-მეცნიერებისაგან უებარ საშუალებად ცნობილი ყვავილის აცრა თფილისის მცხოვრებთ დღემდე ვერ შეუგნიათ და საჭირო ხდება, რომ მღვდლებმა შეაგონონ მრევლთ, რომ იგინი წინააღმდეგობას ნუ გაუწევენ, როცა ექიმები ყვავილის წინააღმდეგ ზომებს სმართბენ და აუხსნან ხალხს ამ ზომების მიღების საჭიროება! რაღაცა დასაჯერი არ არის აქ. როცა ექიმები ცოტა კოჭლობას დაიწყებენ თავიანთ საქმეში და ეს კოჭლობა საქვეყნოდ გამოაშკარავდება, მაშინვე თავის დამნაშაობას სხვას გადააბრალებენ. თფილისში ყვავილი მძვინვარებს სასირცხოდ ექიმთა. მიზეზად ხანდისხან იმა'ს ასახელებენ, რომ საზოგადოებაში არიან ისეთი პირები, რომელნიც „ვაკცრინას“ არ იცრიანო. აცრით იცრიან, მაგრამ ასაცრელი მასალა ხშირად არ ვარგა და მრავალი აცრილები მოტყუებულნი რჩებიან. ვისი ბრალია ეს? ამას ყველა მიხვდება...

—

«ცნობის ფურცელში» ვკითხულობთ ერთ ახირებულ ამბავს ჟურნალი მოამბის გაგრძელების შესახებ. აი ეს ამბავი:

„ტფილისში შესდგა წრე ახალ-გაზრდებისა, რომელთაც იკისრეს მუდმივი თანამშრომლობა ხსენებულ ჟურნალისა. სხვათა შორის, ამ წრეში თავდა-თავ მონაწილეობას მიიღებენ გ. ლასხიშვილი, ალ. ფრონელი, ივ. ზურაბიშვილი და კონ. ბაქრაძე. ამ წლის ქრისტეშობისთვის ნომერი ჟურნალისა ამ წრის თანამშრომლობით გამოვა».

პირველად, როცა ამ ჟურნალის გამოცემა განიზრახეს, რედაქცია აცხადებდა, რომ ყველა ჩვენმა შესანიშნავმა სწავლულებმა და პუბლიცისტებმა აღგვითქვეს თანამშრომლობაო. ყველა ამ ნასწავლ პირთა დახმარებამაც არ იკმარა დღემდე. ეხლა ოოხი პირი აპირებს დახმარებასო და იმედი აქვსთ ჩვენი საზოგადოების გაღვიძებისა! ღმერთმა კარგი ჰქნას, მაგრამ ჩვენ იმედი არა გვაქვს, რომ ოთხმა კაცმა შესძლოს ჩვენი საზოგადოების გამოღვიძება!..

ეროვნული ბიბლიოთეკა

სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობრივ სარწმუნოებასა და კეთილ-ზნეობაზე

„ნუ სცნობს მარცხენე შენი, რას იქმს მარჯვენე შენი“.

ნამდვილი ამბავი.

I

ამ უკანასკნელ ბერძენ-ოსმალთა ომის დროს მაკედონიაში მოჰკლეს მოხუცი, არისტიდ ფსომადიადი. ეს კაცი ერთ დროს ძლიერ მდიდარი და გულ-მოწყალე ყოფილა. მაკედონიაში და თვით საბერძნეთშიდაც არა ერთი და ორი საწყლის შვილი გამოზრდილა, უსწავლია და კაცი გამხდარა არისტიდის შემწეობით.

განურჩევლად გვარ-ტომობისა და რჯულისა ის ყველას მამობას უწევდა, შემწეობას აძლევდა, ვისაც გასწვდებოდა, ან ვინც მისამდე მიაღწევდა.

ამ რიგ პატიოსანს და კეთილ კაცს, მის ნაცვლად, რომ მშვიდი და წყნარი მიცვალება ღირსებოდა, ის ისეთის წვალებით მოჰკლეს, რომ ენით არ გამოითქმის და კალმით არ აღიწერება.

ურჯულოების და ურჯულო ხელებმა მას ჯერ ენა ამოსჭრეს პირიდან, ის ენა, რომელსაც ერთი ურიგო სიტყვა არ წარმოეთქვა მისი 70 წლის სიცოცხლეში, შემდეგ თვალები და ბოლოს კი დაალრჩვეს და თავდაღმა დაჰკიდეს.

საცოდავი მოხუცი სანამ დაიხრჩობოდა, სულ ამას გაიძახოდა: «ღმერთო, შეუნდე, რადგან არ იციან, რას სჩადიანო».

II

«მოკვდა არისტიდი და მისი ქონება, რაც რამ ებადა, ყოველიფერი მკვლელებს დარჩაო», გავარდა ხმა მთელს მაკედონიაში.

ვინ იყვნენ ეს მკვლელები?.. მისივე მეზობლები, რომლებსაც არა ერთხელ და ორჯერ უსარგებლნიათ არისტიდის ხელგაშლილობით.

რისთვის მოჰკლეს იგი?.. ეს ხომ თვითონ მკვლელებმაც არ იცოდნენ.

თურმე მათ ჰგონებიათ, რომ არისტიდი მდიდარი კაცი იყო და საშავდღეოდ ფულები ექნება შენახულიო, ამისათვის ასე ტანჯვა-წვალებით ამოჰგლიჯეს ღვთისნიერ მოხუცს პატიოსანი გვამიდან უმანკო სული.

როგორ გაბედეს?.. ამისათვის იმათ ერთის მხრით, მაკედონიის მდგომარეობა, მუდმივი ამბოხება, აყალ-მაყალი და მთავრობის უთავბოლობა უწყობდა ხელს და მეორეს მხრით კი ბერძენ-ოსმალთა ომი.

შერჩათ პატიოსანი მოხუცის მოკვლა ღვთისპირიდან გადავარდნილებს.

ეს მხეცობა, როგორც ბევრ სხვა შემთხვევებშიდაც, ფანატიკ ოსმალოს ჯარის კაცებს დააბრალეს.

ომი გაცხარებული იყო. გამოძიებისა და დანაშაულის გამოკვლევ-გასამართლების დრო აღარ იყო.

III

არისტიდის დარჩა ერთად ერთი ვაჟი, რომელიც იზრდებოდა ათინის ერთ სასწავლებელში.

ეს სასწავლებელი სრულიად თუ არა, ნახევარზე მეტი არისტიდის მეცადინეობითა და ხარჯით იყო დაარსებული.

ეს ყველამ იცოდა, რადგან დღესაც არსებობს ორი სტიპენდია არისტიდის სახელზე; ერთ სტიპენდიატორად იყო შვილი არისტიდისა დიონისი, ყმაწვილი მშვიდი, წყნარი, ჭკვიანი, ღვთის-მოსავი მამამისივით და ძრიელ ნიჭიერი. მხოლოდ ყველა ამ სიკეთესთან მას ერთი დიდი ნაკლიც ჰქონდა. ის იყო ძლიერ ამპარტავანი. შიშშილით რომ მომკვდარიყო, არვის შეატყობინებდა.

სანამ დიონისის მამა ცოცხალი ჰყავდა, თუმცა კი მამა მისი უკვე გაღატაკებული იყო, მაგრამ გასაჭირს მაინც არაში გრძნობდა. საყოფი სახარჯო მუდამ ჰქონდა,

სწორედ მაშინ მოუკლეს დიონისის მამა, როცა მან ადგილობრივი სასწავლებელი დაასრულა და ევროპაში უნდა წასულიყო უმაღლეს სკოლაში შესასვლელად.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

IV

დარჩენილი სრულიად უსახსროდ დიონისი ჩავარდა საგონებელში და აღარ იცოდა, რა ექნა. მიატოვა ათინა და წავიდა მახლობელ ქალაქში.

ათინის მახლობლად ქ. პატრაში მას ნათესავები ჰყავდა, რომლებსაც შეეძლოთ შემწეობის აღმოჩენა და უნდოდათ კიდეც, მხოლოდ დიონისი მიუკარებელი შეიქნა. „სხვისი ფულით და სხვისი ლუკმით თავის რჩენა და სწავლა არ მინდა, რადგან ეს მონა-მორჩილებას მოითხოვს და ჩემს ბუნებას ამის ატანა არ შეუძლია“ — ამბობდა იგი.

ქალაქ პატრაშივე, სადაც ამ ჟამად დიონისი იყო, ცხოვრობდა ერთი მდიდარი ბერძენი. ოდესმე ამ ბერძენს და დიონისის მამას დიდი განწყობილება ჰქონიათ. ერთხან თურმე ერთადაც ფიქრობდენ. სოტირი კრისტიდიმ, გაიგო თუ არა, რომ მისი ძველი მეგობარის შვილი მოსულა ჩვენს ქალაქშიო, დაჰპატიჟა და დიდი პატივისცა. გამოჰკითხა რა ყოველივე გარემოება და გაიგო რა, რომ ეხლა ეს ბავშვი გაჭირვებულიც იყო, უთხრა: „საკვირველია ღვთის განჩინება, შვილო, მე ცხოვნებულის მამის შენის ვალი დამრჩა ოცი ათასი დრახმი და მოვალედ ვთვლი ჩემს თავს, რაკი ის გადაცვლილა, შენ მოგიზღოვო.

— სწორე უნდა გითხრა, — მიუგო დიონისემ, ჩემთვის მოულოდნელი ამბავია ეს, როგორც ამბავი, და საკვირველი კაცობაა თქვენგნით, რომ მაშინ, როცა თქვენ შეგეძლოთ სრულიად არა მოგეცათ რა, რაკი არავითარი ხელწერილი და არც საბუთი არა მქონდა. დიდი მადლობელი ვარ და დიდი პატივისმცემელიც ვიქნები თქვენი სამუდამოდ. არ იფიქროთ, თუ ფულისთვის, არა მარტო მისთვის, რომ თქვენ ნამდვილი ადამიანური გრძნობა გამოიჩინეთ, რაც დღეს ძლიერ იშვიათია. შენ მამა და მე შვილი.

—

რამოდენიმე დღის შემდეგ დიონისი დამშვიდებულის გულით, მომავლისთვის იმედით სავსე გაემგზავრა შორეულ ევროპაში.

V.

— სოტირი, ეს რა ჰქენი, შენ და არისტიდი ხომ სრულიად გასწორებული იყავით, უთხრა ცოლმა.

— დიახ, ჩემო მარინე, მართალია დღევანდელის კანონისა და დროის მიხედვით მისი არა მემართა-რა, მაგრამ ნუ თუ დაგვავიწყდა ის დრო, რომ მე მისი ფულით ვსარგებლობდი იმდენი წელი და ამოდენა ქონება შევიძინე?..

— აკი გადუხადე?..

— მართალია, მისი ფული კი მიუბრუნე, მხოლოდ მისი სიკეთე კი ჩემზედ ვალად დარჩა.

— აკი დიდი ხანია გეუბნები, რომ შენ გასულელდი, შე კაი კაცო, თუ სიკეთის სამაგიერო ჰქენი, გეთქვა მაინც, ის ხომ ეხლა ამას სიკეთედ არ ჩაგითვლის, მართებდა და გადამიხადაო, იტყვის.

— ეს სულ ერთია, ჩემო მარინე, მე ამ რიგად ისიც დავაკმაყოფილე, ჩემი თავიც და ღვთის წინაშეც მადლი ვქენი. შენებურად რომ მოვქცეულიყავი, ღმერთს ვაწყენინებდი.

— მაშ, შენის აზრით ვინც სიკეთეს აშკარად შვრება, სიავეს სჩადის?..

— არა. მაგრამ «ნუ სცნობს მარცხენა შენი, რასა იქმს მარჯვენე შენი»-ო, ბრძანებს უფალი.

იასე რაჭველი

გაეცი მოწყალება ფარულად.

(რუსულიდან)

ჩვენ, ძმანო, ჩვენს თავს ვუწოდებთ ქრისტიანებს იმიტომ, რომ გვრწამს იესო ქრისტე, ძე ღვთისა, მივდევთ ქრისტეს და სავალდებულოთ გავიხადეთ ყოველი მისი მცნების აღსრულება. მაგრამ განა ჭეშმარიტი მიმდევარნი ვართ ჩვენ ქრისტესი, როდესაც ურთიერთ შორის ყოველ ნაბიჯზე გვხვდება მტრობა, უთანხმოება, შური, სიძულილი, ჩხუბი და შეურაცხყოფა ერთი მეორესი. არა, ძმანო! ჭეშმარიტნი მიმდევარნი ქრისტესნი არიან ისინი, რომელთაც აქვთ გულწრფელი სიყვარული ურთიერთ შორის. ეს ნიშანი ნათლად უჩვენა თავის მიმდევართ თვით უფალმა იესო ქრისტემ, როდესაც უბრძანა თავის მოწაფეეთ: «უკეთუ თქვენ ხართა ჩემი მოციქულები, იყვარებოდეთ ურთიერთარს». და, წინააღმდეგ, უკეთუ არა გაქვან სიყვარული ურთიერთ შორის, მაშ თქვენ ჩემი მოწაფეენი არა ხართ, არა ხართ ჩემი მიმდევარნი. აქედან ცხადია, რომ უმთავრესი ხელმძღვანელი და დასაწყისი ჩვენს ცხოვრებასა და მოქმედებაში უნდა იყვეს სიყვარული.

ქრისტიანული სიყვარული, სხვათა შორის, ით-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ხოვს ჩვენგან, ძმანო, მოწყალება ვუყოთ მოყვასთა ჩვენთა. ამგვარ ქრისტიანულ სიყვარულზე თვით მაცხოვარი თავის ქვეყნიურ ცხოვრების დროს ლაპარაკობდა არა ერთჯერ და ამ კეთილის ქმნისთვის აღგვითქვა დიდი ჯილდო, როდესაც რქვა: „ნეტარ იყვნენ მოწყალენი, რამეთუ იგინი შეიწყალნენ“ (მათ. 5, 7). დიახ, საყვარელნო ძმანო, დიდ ჯილდოს გვპირდება უფალი ჩვენი მოწყალებისათვის, მაგრამ ამასთანავე ნუ დავივიწყებთ მაცხოვრის სხვა სიტყვებსაც შესახებ მოწყალებისა: «ეკრძალენით ქველის საქმესა თქვენსა, რათა არა ჰყოთ წინაშე კაცთა სახილველად მათდა, უკეთუ არა, სასყიდელი არ გაქვს მამისა თქვენისა ზეცათასა» (მათ. 6, 1). აი მაცხოვრის მცნება მოწყალებაზე. ყოველივე მოწყალება ამაოა და ფასი არა აქვს, თუ იგი სრულდება ხალხთა შესახედველად, რომელიც სრულდება იმ მიზნით, რომ გამცემი მისი აქონ, ადიდონ და ალამაღლონ, როგორც კეთილი, კარგი კაცი. ასეთი მოწყალება არაა სასიამოვნო მრავალ მოწყალე ღვთისათვის. მხოლოდ ის მოწყალებაა სასიამოვნო უფლისა ღვთისათვის, რომელიც სრულდება, (გაიცემა) საიდუმლოდ, ფარულად. ამის მსგავსს მოწყალების გამცემს გვიხატავს ჩვენ წმ. ნიკოლოოზ საკვირველთ-მოქმედი.

როდესაც წმ. ნიკოლოოზი ჯერ კიდევ მღვდლად იყო ქ. პატარაში, ერთი იმ ქალაქის ცნობილი და მდიდარი მცხოვრებთაგანი იმ ზომამდე გაღატაკდა, რომ, თითქმის, ლუკმა პურიც კი არა მოეპოებოდა საჭმელად. უწინდელი სიმდიდრიდან მას სრულიად არაფერი დარჩენია, გარდა სამი შვენიერი ქალიშვილებისა, მაგრამ ისინი კიდევ უფრო უმატებდენ მამას გაჭირვებასა და მწუხარებას, რადგან მათ ესაჭიროებოდათ გათხოვება. მოწყალების თხოვისა მას რცხვენოდა. ამნაირ გაჭირვებაში მყოფი ეს კაცი, მზად იყო, რომ თვისი საყვარელი ქალიშვილების პატიოსნება, სინიდისი, ღირსება და სახელი გაეყიდნა და მათით ევაჭრნა, ოღონდ შიმშილით კი არ მომკვდარიყო, მაგრამ უფალმა ღმერთმა დაიფარა ეს სახლობა ბოროტებასა დ ცოდვაში შთავარდნისაგან; ამ ოჯახს მოუვლინა ღმერთმა მხსნელად წმ. ნიკოლოოზი.—ერთ ღამეს წმ. ნიკოლოოზმა ღია ფანჯრიდან შეუგდო ამ უბედურ-საწყალ კაცს ოქროთი სავსე ქისა და თვითონ კი ფიცხლავ შეუმჩნევლად წავიდა. ძნელად წარმოსადგენია, თუ რამდენათ გაეხარდა მამას, როცა ნახა სავსე ქისა ფულებით და საჩქაროდ გაათხოვა უფროსი ქალიშვილი. როდესაც მოვიდა მეორე ქალიშვილის გათხოვების დრო, მაშინ წმ. ნიკოლოოზმა ხელმეორედ შეუმჩნევლად ისროლა იმავე სახლში ქისა ოქროებით სავსე. შესწირა რა მადლობა უფალსა ღმერთსა ასეთი მოწყალებისათვის, - ამ კაცმა გაუჭირველად გაათხოვა მეორე ქალიშვილიც. ასევე მოიქცა წმ. ნიკოლოზი მესამე ჯერაც, როცა მოახლოვდა მესამე ქალიშვილის გათხოვების დრო, მაგრამ ეხლა კი შეუმჩნეველი ველარ დარჩა. კეთილ-ყოფილმა (облагодѣтельствованный), გახარებულმა მამამ თვალი მოჰკრა თავისს კეთილის-მყოფელს, როდესაც ის ოქროს ისროდა ფანჯარაში, მიეწია ღვთის სათნო-მყოფელსა, დავარდა მის ფეხთ-ქვეშ თვალცრემლიანი და მადლობდა ესეთი დიდი მოწყალებისათვის. და რა ჰქმნა წმიდანმა? მან ეს კაცი დააფიცა, რომ მას ამის შესახებ არავისთვის არაფერი არ ეთქვა.

აი, მაგალითი, ძმანო ჩემნო, ნამდვილი ჭეშმარიტი ქრისტიანული მოწყალებისა, რომლის ქმნაც გვამცნო ჩვენ თვით უფალმა ჩვენმა იესო ქრისტემ. მაგრამ ასე ვსცემთ ხოლმე ჩვენ მოწყალებას? სამწუხაროდ, უმეტეს ნაწილად, არა.

ჩვენ ჩვეულებრივად მოწყალებას ვაძლევთ ხოლმე მას, ვინც ქრისტეს გულისთვის გვთხოვს! და თუ არ გვთხოვა, ჩვენ ისე არავის ვაძლევთ. წმიდა ნიკოლოოზისთვის უბედურ მამას არავითარი მოწყალება არ უთხოვია, მაგრამ იგი [წმ. ნიკოლოოზი) თვითონ მივიდა მასთან და უყო ეგეთი დიდი მოწყალება, რათა მისი საჩუქარი ყოფილიყო საიდუმლო, შეუმჩნეველი, სასიამოვნო და იმდენად არა შემავიწროებელი კაცისათვის, რომელიც არ შეჩვევია უცხო პირისგან დახმარების აღმოჩენას. დიახ, არა მხოლოდ მაშინ უნდა უნდა მივსცემდეთ მოწყალებას, როდესაც მას გვთხოვენ ჩვენ, არამედ თვითონ უნდა ვეძებდეთ გაჭირვებულთ და ვაძლევდეთ მათ შემწეობას. რამდენი ავადმყოფნი არიან, რომელთაც არ შეუძლიათ სიარული და მოწყალების თხოვა, და ამავე დროს კი მათ საჭმელი არა აქვსთ? რამდენია ისეთები, რომელთაც რცხვენიათ თავიანთი სისაწყლისა და სიღარიბისა, რცხვენიათ გაუშვირონ ხელი საშველად მეორეს, და ამავე დროს კი მათ არაფერი აქვთ საკვები, არაფერი აქვთ თავიანთი შვილებისა და მოხუცებული მშობლებისათვის საზრდო.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ჩვენ არა თუ ვეძებთ გაჭირვებულთ, არამედ მხოლოდ მათ ვაძლევთ, ვინც ხშირად ცრემლებით თხოვილობს შემწეობას-ზოგიერთი ჩვენგანი, ჩაიდენს თუ არა რაიმე კეთილ საქმეს, ცდილობს, რათა ეს მოუთხრან სხვათ. მათ ძლიერ ჰსურთ, რათა ყველამ დაასახელოს მისი ჩადენილი კეთილი საქმეები, რომ მათზე ყველგან ლაპარაკობდენ, და აქებდენ, როგორც კეთილის მყოფელთ.

ჩვენი თავმოყვარეობა იქამდის მიდის, რომ გულით და სულით გვსურს ჩვენ შეწირულებაზე და ქველ საქმეებზე გაზეთებში სწერონ და ბუკით დასძახონ, რომ ამ კაცმა ესა და ეს კეთილი საქმე შეასრულაო! გვავიწყდება სახარების სიტყვები, რომელიც ამბობს, რომ მარცხენა ხელმა არ შეიტყოს, რასაც გასცემს მარჯვენე შენიო. დიახ, ასე გადაბრუნდა ყველაფერი და ასე უკუღმართად ესმის ზოგიერთებს სახარების ბრძანება.

და რისგან მოგვდის ეს? ჩვენივე ამპარტავნებისა და თავმოყვარეობისაგან. არა, ძმანო, გავიხსენოთ მაგალითი წმ. ნიკოლოოზისა და ისე ვიქმოდეთ მოწყალებასა, რომ არავინ ტყობილობდეს ჩვენს ქველ საქმეთა და მაშინ ღმერთი, რომელიც ხედავს ყოველსა დაფარულსა, მოგვაგებს ჩვენ გამოცხადებულად.

მღვდელთა საყურადღებოდ.

Св. Тихона Задонскаго.

აღასრულებ რა საიდუმლო ნათლის ღებას, გესმის უარის ყოფა ეშმაკისა და ყოველთა მისთა საქმეთა; გახსოვდეს ამავე დროს, რათა შენცა უარ ჰყოფდე ეშმაკთა და ყოველთა მისთა საქმეთა.

აღასრულებ რა საიდუმლო აღსარებას, შენ გსურს დაწვრილებით განიხილო სინიდისი თითეული შენი მოწაფისა; ამავე დროს განიცადე და გაზომე შენი საკუთარი სინიდისიც: არ გამხილებსა იგი შენც იმ ცოდვებისათვის, რომლისთვ-საც შენ აღმსარებელს სჯი და კანონს ადებ? ამისათვის ყოველთვის ეცადე, რათა შემუსრვილი და დამდაბლებული გულით ილოცვიდე და ცხარის ცრემლით ევედრე ღმერთსა, რათა შენცა განიწმიდო ცოდვებისაგან.

ასაფლავებ რა მიცვალებულთა, დაფიქრდი, თუ რა უბედურ მდგომარეობაში გვაგდებს ცოდვა ჩვენ, ხატად და მზგავსად ღვთისა დაბადებულთა; გახსოვდეს იმავე დროს, რომ შენც მიწა ხარ და ადრე, თუ გვიან—მიწადვე იქცევი. მიეახლო რა საკურთხეველს ღვთის სამსახურებლად, წარმოიდგინე, რომ შენ ხარ შუამდგომელი ღვთისა და კაცთა შორის; მლოცველი ხალხისთვის და წარმდგენელი ღმერთთან.— ამისათვის გაფრთხილდი და დაფიქრდი: ღირსი ხარ, თუ არა მსახურებად მიახლებისა?

მოიგონებ რა შენს წოდებას, მოიგონე ისიც, თუ რა ფიცი მიეცი შენ გულთა მხილავ უფალს ყოვლის მოწიწებით და ერთგულებით დამწყსო ღვთისა მიერ შენდამო რწმუნებული სამწყსო; აგრეთვე ყოველთვის გახსოვდეს, რომ შენ ღვთის მოსამსახურე ხარ და ყოველი ღონე იხმარე შენი წოდება არ შეარცხვინო. ღმერთი მოწყალე და შემწყნარებელი ყოველთა შეხედავს რა შენს კრძალვა-მოწიწებით ვედრებას, შეგეწევა ყოველს შენ კეთილ საქმეში თვისითა მოწყალებითა და კაცთ მოყვარეობითა.—

ოჯახის კერა

მამა კაცი და დედაკაცი,

I.

(რუსულიდან)

ქალი-შვილები.

გაგრძელება *.

ისტორიის მატიანეში იმდენად არაფერი არ გვაკვირვებს, როგორც მოთხრობა უმადურ ქალი-შვილებზე. საბედნიეროდ ამის მაგალითები ძრიელ ცოტაა. მათ შორის ჩვენ აღვნიშნავთ მხოლოდ ორს, ყველაზედ უფრო უსიამოვნო მაგალითს: მილტონის ორი უფროსი ქალების, მარიამისა და ანნას დამოკიდებულებას მამასთან. მესამე ქალი, დეფორი კი ბევრად სჯობნიდა იმ ორ გულ ფუჭ დებს. მამის

*) იხილე „მწყემსი“ № 22, 1898 წ.

სიკვდილის შემდეგაც მოჰიდებით ახსენებდა მის სახელს.

ეჭვი არ არის, რომ თავი მიზეზი იმ უბედურ მოვლენათა, რომლებითაც სავსე იყო ამ ოჯახის ცხოვრება, მემკვიდრეობა იქნებოდა·

ისტორია გვეუბნება, რომ პირველი ცოლი მილტონისა, მისს პაუელი, გაუნათლებელი და გაკოტრებული კაცის ქალი იყოო. ამაზედ უფრო შემცდარი გარდაწყვეტილება, ე. ი. მის პაუელის არჩევა მკაცრი პერიტანის ოჯახის დიასახლისად— ძნელადღა მოხდება. შენახულან იმის დასამტკიცებელი საბუთები, რომ ამ ქალის ყოფა-ქცევა უსაზიზღრესი ყოფილა იმაზედ, რასაც ადამიანის გონება წარმოიდგენს. თუმცა ქმარმა თვისი უსაზღვრო დიდ სულოვნების წყალობით აპატივა მას, ისევ მიიღო ოჯახში, მოუპოვა თავშესაფარი მის დევნულსა და განადგურებულს ნათესავებს, მაგრამ ძნელი დასაჯერებელია, რომ ამ კაცისათვის მასთან კავშირს რაიმე ბედნიერება და სიამოვნება მოეტანოს. როგორც სჩანს, მისი ქალიშვილებიც დედას ჰგვანებიან. მილტონი იმაშია შემცდარი, რომ არ ცდილობდა იმ ორი ქალის გონებრივად განვითარებაზე. მისი იდეალი ქალებისა, რომლის მაგალითად ევა მოყავს («დაკარგული სამოთხე»), შეუდარებელია.

«იმათ თვალებშიო“, სწერს ის, ბრწყინავდენ ღვთაებრივი სახე მათი შემოქმედისა, სიმართლე, სიბრძნე, სიწმიდე (რომელიც სუფევდა მათ მამაშვილურ დამოკიდებულებაში), რომლებიც შეადგენენ ჭეშმარიტ დიდებას ადამიანისათვის. მაგრამ ისინი ორივე ერთნაირი მაინც არ ყოფილან, როგორც გარეგნობით, ისე სულიერადაც. ერთის არსებაში იხატებოდა სიმხნე და ღრმა აზროვნება, მეორესაში —სინაზე და ტკბილი სიყვარული. ასე გეგონებოდათ, მარტო ეს (ქმარი) არის ღვთის მზგავსებაო. მაგრამ ამავე დროს ქალიც ხედავდა მასში თავის სახეს. მაღალი შუბლი და ამაყური გამომეტყველება ქმრისა ნიშანი იყო მისი ბრძანებელი ძალისა. ხუჭუჭა თმები, ჭავლებად დაყოფილნი, მხრებზედ სცემდენ. ქალს კი ოქროსფერი თმები თეძოზედ სცემდენ. მთელი მისი არსება გამომეტყველი იყო მორჩილებისა, მაგრამ ისეთისა, რომელიც რამდენად თითონ მშვიდი და წყნარია, იმდენად სხვისგანაც თხოულობს სიყვარულსა და სულგრძელებას.

მილტონი ალმერთებდა მის მეორე ცოლს, ამიტომაც «Сонета»-ში, რომელიც მას უძღვნა, როდ სიკვდილს შემდეგ გულწრფელი და სევდიანი კვნესა ისმის. ღრმად მოხუცებულობის დროს, როდესაც დაბრმავდა კიდევაც და აღარ შეეძლო დამოუკიდებლად ეცხოვრა, მისმა მეგობარმა ექიმმა პომერმა ურჩია მესამე ცოლის შერთვა.

ეს უკანასკნელი, ელიზავეტა მიშლიე, მეტისმეტი წყნარი, მშვიდი ხასიათის და ქმარზედ ბევრად უმცროსი იყო. იმ მიწერ-მოწერაში, რომლებიც უკანასკნელად თვის ძმასთან, ქრისტეფორესთან ჰქონდა, მილტონი იხსენიებს მას, როგორც უსაყვარლეს ცოლს. მაგრამ ქალი მაინც ვერ იტანდა ქმრის პირველ ცოლთანა და ქალიშვილებთან ცხოვრებას. წმიდა გულით ურჩევდა მილტონს სამივე ქალების რომელიმე ხელობის შესასწავლად მიბარებას, მაგალითად ქარგვისა, მოვარაყებისა. მილტონის გამდელი ბევრ სხვა ცნობათა შორის მილტონის შესახებ მოგვითხრობს, რომ როდესაც მის მეორე ქალს შეატყობინეს მამის დაქორწინება, არ შეიკდიმა, ეს არ ახალიაო, ხოლო როდესაც მის სიკვდილს მაცნობებთ, ეს კი ახალი ამბავი იქნებაო. ძნელი მოსათმენი და საპატიებელია მათი საზიზღარი სიძულვილი მამისადმი, რომელიც, ასეთ გარემოებაში ჩავარდნილი, ძალიან იტანჯებოდა. უფრო მეტად გულსაწვავი ის იყო, რომ ეს ქალები ქურდ-ბაცაცებიც იყვნენ, ატყუებდნენ მამას, ყიდდენ მის წიგნებს და ამით უფრო მეტად უმხამავდნენ სიცოცხლეს მამას, ვინემ მისი სიბრმავე. მათი უმადურობისა და უპატივცემულობისათვის მამამ მხოლოდ ის უანდერძა მათ, რაც მზითებად მოჰყვა მის ცოლს. მილტონი ხშირად ეტყოდა ძმას: «ჩემი ქალები მკაცრი, ბოროტი გულის და ჩემი ურჩნი იყვნენ, მაგრამ სამაგიეროდ მესამე ცოლი მეტის მეტი გულკეთილი და ჩემი მოყვარული შეიქნაო. მართალია მთლად არ ეპატიებათ ეს ბრალი ჩემ ქალებს, მაგრამ რამდენიმედ კი უნდა შეუმჩატდეს, ვინაიდგან რვა ენაზედ უნდა წაეკითხნათ ჩემთვის თხზულება, რომელთაგან არც ერთს არა გაეგებოდათ რაო, მე იმ აზრის ვიყავი, რომ ქალისათვის საკმარისია ერთი-ერთი ენის ცოდნა, ვინაიდან ქალები ბუნებით მიდრეკილნი არიან უბედობისადმიო». ეჭვი არ არის, რომ ისინი ვერ პოვებდენ სიტკბოებასა და საზრდოს იმ გვარ ცხოვრებაში, რომელსაც ატარებდენ. უაზროდ წიგნების კითხვა ერს სიძულვილს უღვიძებდა გულში.

ის მწარე ნაღველი, რომელიც ცხოვრებამ არგუნა მილტონს, გამოხატული აქვს „დაკარგულ სამოთხეში». მაგრამ ახლა მინდა გაჩვენოთ მაგალითი

ეროვნული ბიბლიოთეკა

იმ ქალიშვილისა, რომლის სახელი ბრწყინავს ისტორიის ფურცლებზედ. იმ ერთგულებისა და გულწრფელობის მხრით მისაბაძავი მაგალითია; მისი სახელი მარგარიტა როპერია, საყვარელი ქალი თომა მორუსისა.

ზოგი მწერლები ამტკიცებენ, ვითომც გონებისა და ნიჭიერების განვითარება ბავშებს უმცირებდეს და უგრილებდეს მშობლებისადმი ერთგულებას. მაგრამ ისტორია ვერ ამტკიცებს ამას ფაქტებით. თითონ მარგარიტა როპერი თვალ-საჩინო დამამტკიცებელი საბუთია ამ აზრის სიყალბე-სიცრუისა. ეს მამის ყველაზედ უსაყვარლესი ქალი მაშინდელს დროში ერთი დიდ სწავლულთაგანი იყო. ისე ჩინებულად სწერდა ლათინურად, რომ აღტაცებაში მოჰყავდა ისეთი დიდი მცოდნე ადამიანები, როგორც კარდინალი პოლი იყო. ლათინურ ენაზედ დასწერა შესამჩნევი თხზულება „ოთხი უმთავრესი მიზეზი». მამა თვის თხზულებას, რომელიც მან ინგლისურ ენაზედ დასწერა ამ სათაურით, ძალიან დაბლად აყენებდა შვილისაზე. ზედ-მეტად ქალს თავისუფლად და საფუძვლიანად შეეძლო მსჯელობა მამასთან სადვთის მეტყველო და საპოლიტიკო სერიოზულ კითხვებზედ.

მეორე თვალსაჩინო საბუთი იმისა, რომ სწავლა სრულიადაც არ უგრილებს ადამიანს გულს მშობლებზედ, ქ-ნი დჟენ გრეი არის.

ეს ქალი იმ ზომამდე გატაცებელი იყო სწავლის სიყვარულით სიყმაწვილეშივე, რომ მისი მასწავლებელი როჯემ აშეშის სიტყვით, თამაშობასა და თავის შექცევას პლატონის თხზულების კითხვა ერჩია. მაგრამ ის მაინც მაგალითი იყო მშობლებისადმი ერთგულებისა და ქმრის სიყვარულისა, თუმცა მშობლები მაშინდელი სწავლა-აღზრდის სისტემის მიხედვით მკაცრად ეპყრობოდენ მას.

ისტორიკოსი ფულლერი ამბობს, რომ მშობლები ამ საყვარელ ბავშს მეტის-მეტ მკაცრად ეპყრობოდენ, რასაც ვერ იტანდა მისი ნაზი ხასიათიო. ცამეტი წლის ბერძნულად სწერდა თხზულებას, ხოლო როდესაც ხუთმეტი წლის შეიქმნა, მშვენივრად იცოდა ებრაული, ლათინური, იტალიანური და ფრანგული ენებიო. ამ ხანაში მიწერ-მოწერა ჰქონდა მეცნიერ ბიულინგთან, და თან ხელთსაქნარიც ჩინებულად იცოდა და ხელოვნებაშიაც დიდი ნიჭი გამოიჩინაო.

ყოველი ამის დასასაბუთებლად ჩვენ მოვიყვანთ ერთ-ერთ მუხლს როჯეს აშერის ნაწერიდან «სკოლის მასწავლებელი», რომ უფრო ნათლად წარმოვიდგინოთ, თუ როგორ ეპყრობოდენ ამ ქალს მშობლები: „როდესაც შეკრებილებაში თან მახლავს მამა ან დედა, რასაც უნდა ვშვრებოდე ან ვაკეთებდე,—ვლაპარაკობ, თუ ჩუმად ვარ, ვჯდივარ თუ ვდგევარ, დაკდივარ თუ ვსჭამ, ვსვამ თუ მხიარულობ, მოწყენილი ვარ, თუ ვკერავ, ვთამაშობ თუ ვცეკვავ, ერთის სიცყვით ყველაფერში ზომიერება და წონა უნდა დავიცვა თითქმის იმნაირი სისრულით, რომლითაც ქვეყანა შექმნა უფალმა. თუ ასე არ მოვიქეცი, მაშინ მაყვედრიან, უჯეროდ მეპყრობიან, იქვე გამაკვრენ სილას, მუშტსა და სხვა ფიზიკურ სასჯელს, რომელსაც არ ვასახელებ მშობლების პატივის ცემის გამო. ისეთი მძიმე და აუტანელია ეს გარემოება, რომ თითქოს ჯოჯოხეთში ვიყვე».

დაუბრუნდეთ ისევ მარგარიტა როპერსა და აღვნიშნოთ ორიოდე ნაწყვეტები, რომლებიც ასურათებენ მის დამოკიდებულებას მამასთან: ერთ თვეზე მეტი იყო, რაც თომა მორუსი საპყრობილეში დაამწყვდიეს, მის ქალს, მარგარიტას, ძალიან ენატრებოდა მამის ნახვა, და დიდი ვაი ვაგლახის შემდეგ ძლივს მიაღწია ამ მიზანს— მამის ნახვას. პირველად ორივემ ღმერთი ახსენეს, და შემდეგ კი ასე უთხრა მამამ: „უთუოდ მარგარიტა, ვინც მე საპყრობილეში ჩამაგდო, იმას ეგონა, რომ დიდი უსიამოვნება მომაყენეს, მაგრამ მე გარწმუნებ შენ, ჩემო ძვირფასო ქალო, რომ თუ სამღვთო მოვალეობად არ მიმელო ცოლ-შვილზე ზრუნვა და უმთავრეს მიზნად არ დამედვა ეს, თითონ, ჩემის სურვილით შევიდოდი ასეთ საპყრობილეში, თითქმის კიდევ უფრო ბნელსა და ვიწროში".

ამასთან მოგვყავს მისი შვილი-შვილის—კრესაკრი მარის წერილი «მამის გამოთხოვება ქალი-შვილთან».

«როდესაც თომა მორუსი მოიყვანეს ნავთ-სადგურში ლონდონის ერთ-ერთ საპყრობილიდან, მისი საყვარელი ქალი, მამიდა ჩემი, რომელსაც სულითა და გულით ენატრებოდა მისი ნახვა, გაგიჟებით მივარდა მას. პირველად მუხლი მოიხარა მის წინ და ლოცვა-კურთხევა სთხოვა, შემდეგ წამოდგა და ყელზედ მოეხვია. თავდავიწყებით აპობდა ბრბოსა

ეროვნული ბიბლიოთეკა

და დარაჯებს, რომლებიც გარს ეხვივნენ მამას თოფებითა და შუბებით, ეხვეოდა, კოცნიდა და მღელვარებისაგან სულ შეგუბებული მხოლოდ ამას, იმეორებდა: „ოხ ჩემო მამავ, ოხ, ჩემო მამილოო“.

მამას გული აუჩუყა ქალის ასეთმა უსაზღვრო სიყვარულმა, დალოცა და უთხრა, რომ ყველა, რაც გადამხდა და განვლე, თუმცა დამნაშავე არც ერთში არ ვყოფილვარ, მაგრამ უღვთოდ მაინც არ იყოო. შემდეგ ურჩია ღვთის მორჩილება, და მამის დაკარგვის გულ-გრილად ატანა. შემდეგ გამოეთხოვა მამას, მაგრამ გამოსცილდა თუ არა რამდენიმეზე, სასოწარკვეთილებაში ჩავარდნილი ისევ შეტრიალდა და გაექანა მამისაკენ მიუხედავად იმ ურიცხვი ბრბოისა, რომელიც კედელივით გარს ერტყა მამას და არ ეშვებოდა მასთან ღრმად საყვარელ ქალს, მაინც მივარდა, მოეხვია დ̃ კოცნა დაუწყო. მამას სიტყვა არ უთქვამს, გამომეტყველება ისეთი ჰქონდა, გეგონებოდათ წყნარი დ̃ გულ დამშვიდებულიაო, მაგრამ თვალებიდან მომდინარე ცრემლები გამომეტყველი იყვენ მისი შინაგანი მდგომარეობისა. ბევრმა ვერ მოიკავა ქვითინი ამის დანახვაზე... დაბოლოს ძალად მოაგლიჯეს მამას გულიდან და მოაშორეს».

დასჯის წინა დღეს თომა მარუსმა ნახშირით დაწერილი (მელნისა და კალმის ხმარება აკრძალული ჰქონდა] წერილი მისწერა მარგარიტას. ამ გამოთხოვების წერილში მადლობასა, ღრმა და მხურვალე გრძნობას უძღვნიდა სახლობასა და განსაკუთრებით მარგარიტას მისი უსაზღვრო სიყვარულისათვის, რისგამო უანდერძა მას თავისი ძაძა.

ვინ გამოსთქვამს სავსებით ბედნიერი და ქრისტიანული ოჯახის ღრმასა და მხურვალე მადლს და სიტკბოებას. ვისაც ეს სამოთხე უგემებია, იმას გულს დასწყვეტს ის გარემოება, რომ «эманципація женщинъ», რომელმაც მრავალი ხანა გამოიარა, ახლა სულ ახალ ხანაში შესდგა ფეხი; ბეჭდვითი სიტყვა მას უწოდებს: «ქალების აჯანყებას მშობლების ბრძანებლობის წინააღმდეგ“.

ბევრ შეცდომებს ვხედავ მშობელთაგან როგორც ვაჟების, ისე ქალების სწავლა აღზრდის საქმეში. მე ვხედავ, რომ ქალები ისეთი დედებისა, რომლებიც მთელს სიცოცხლეს თავის ქცევითა და განცხრომით ატარებენ, და ამისგამო დედობრივი ვალი მივიწყებული აქვთ, ურჩობასა და უპატივცემულობას იჩენენ მათდამი. მაგრამ ერთნაირად ამ ჯურის დედების მიმართულება უფრო კეთილშობილურია და მაღალი იმათ მიდრეკილებაზედ, რომლებიც თავიანთ ქალებს მოხუცებულებს მიათხოვებენ იმ მიზნით რომ გაამდიდრონ, ან მაღალი შთამომავლობის ოჯახში მოათავსონ და ამ გვარად ვაჭრობენ თავიანთი ქალების ბედნიერებით. მე დარწმუნებული ვარ, რომ ბევრი დედები იმ გვარადვე სცდებიან თავიანთი ქალების აღზრდის საქმეში, როგორც მამაკაცები ვაჟების შესახებ, რომლებიც ცდილობენ, რომ ისეთივე შეხედულება, გემოვნება და მოთხოვნილება ჩაუნერგონ შვილებსაც, როგორიც მათ აქვთ. თითოეული ადამიანის სული კუნძულს წარმოადგენს, რომელიც გარემოცულია მიუალი ზღვით. არასოდეს არ უნდა ვსცდილობდეთ, რომ ჩვენ შვილებს ჩვენი ხასიათი და შეხედულება დავამყვნათ უთუოდ. მემკვიდრეობის კანონის ძალით შეიძლება ბოვშს შორეული ნათესავის სახე გამოაჩნდეს, და ყოველს შემთხვევაში ჩვენი შვილები, როგორც სხვა არსებანი, ერთის მეცნიერის სიტყვით, წარმოადგენენ ადამისა და ევისაგან მომდინარე მამრისა და მდედრის სქესთა ძაფის ერთ ერთ საერთო წერტილს.

რომის იმპერატორი კომოდი, ყოვლად გარყვნილი და უზნეო მარკ ავრელის შვილი იყო, რომელიც წარმართთა ზნეობრივი სიმტკიცის ყვავილად ითვლებოდა.

აგრიპპა უმცროსი, რომლის ცხოვრება მხოლოდ უზნეობის სურათს წარმოადგენს, ქველ-მოქმედი გერმანიკის ქალი იყო, რომელიც (გერმანიკა) მაშინდელს გახრწნილ დროში ზნეობრივი სიფაქიზის მაგალითად ითვლებოდა.

თუ ჩვენს დროში შემჩნეულია ქალების ურჩობა მშობლებისადმი, რაც მე არ მჯერა, ამის მიზეზი. თანამედროვე გახრწნილი ცივილიზაციის ნაყოფია. ამ ურჩობას ადგილი არ აქვს იქ, სადაც მშობლები გონიერნი, მოსიყვარულენი არიან და როდესაც ისინი ნაცვლად აუტანელი და შემავიწროებელი ზომებისა, უფრო მტკიცე და გონიერ მეთვალყურეობას გამოიჩენენ შვილების აღზრდაში, და სიყვარულზე და თანაგრძნობაზე დამყარებულს საშუალებას იხმარებენ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

სასულთმძღვანელო, საყურადღებო, საჭირო და სასარგებლო ცნობათა განყოფილება.

საეჭვო კითხვების განმარტება.

კითხვა. რა დროიდან და ვისგან არის შემოღებული ჩვეულება ლანგრის ჩამოტარებისა ეკკლესიაში ფულების შესაკრებად და არის თუ არა რიგი, რომ წირვა-ლოცვის დროს ლანგარი ჩამოატარონ ეკკლესიაში და ისიც მღვდელმა ოლარით?

მიგება. დანამდვილებით ძნელი შესატყობია, თუ როდეს შემოიღეს ლანგრის ჩამოტარება ფულების შესაკრებად ეკკლესიაში, მაგრამ შეიძლება ვთქვათ, რომ დიდი ხნიდან არ უნდა იყოს ეს ჩვეულება შემოღებული. საქართველოს ეკკლესიაში, ამ საუკუნის წინ, არ ყოფილა ეს წესი. ჩვენს საქართველოში დიდი ხნიდან ყოფილა ჩვეულება ფულის შეწირვისა ეკკლესიის სასარგებლოდ, მაგრამ არა ლანგრის ჩამოტარებით, არამედ შემომწირველს პირ და პირ მიქონდა ფული მღვდელთან და მღვდელი სახალხოდ აცხადებდა ამ შეწირულებას და ხალხიც შემომწირველისთვის ისურვებდა ხოლმე კეთილ-დღეობას და ბედნიერ ცხოვრებას. ლანგრების და ყულაბების ჩამოტარება ეკკლესიაში, მართალია, მწირველ მღვდელს არაფერს უშლის, მაგრამ მლოცველებისათვის კი ყოველთვის სასიამოვნო არ არის. ამას წინეთ მლოცველების დრტვინვამ ამ საგნის შესახებ სინოდამდის მიაღწია და უწ. სინოდმა გამოსცა ბრძანება, რომ ყულაბები და ლანგრები არ ჩამოეტარებიათ ისეთ დროს, როცა მლოცველების ყურადღება განსაკუთრებით მიქცეული უნდა იყოს წაკითხულს ან წარმოთქმულ სიტყვებზე. აღნიშნული იყო დრო, თუ როდის უნდა ჩამოატარონ ლანგრები ფულების შესაკრებად. მაგრამ, სამწუხაროდ, თვითონ სატახტო ქალაქებშიაც ჯეროვან ყურადღებას არ აქცევენ, რომ მტკიცედ აღასრულონ ეს ბრძანება და რა იქნება სოფლის ეკკლესიებში, ეს ვინ იცის. რაიცა შეეხება ლანგრის ჩამოტარებას მღვდლისაგან და ისიც ოლარით, რასაკვირველია, მღვდლეს, თუ იგი თავისუფალია, შეუძლია ჩამოატაროს ყულაბი ან ლანგარი, მაგრამ ოლარით სიარული კი, ჩვენის აზრით, წინააღმდეგი უნდა იყოს.

კითხვა. შეუძლია თუ არა პოლიციის ბოქაულს, რომ მან მტირალი ბავში გააყვანინოს ეკკლესიიდან ან ამბიონის სიახლოვეს თავმოყრილი მლოცველები წაიყვანოს სხვა ადგილზე ეკკლესიაში?

მიგება. ყოველ გვარ წესიერებას ეკკლესიაში უნდა უყურებდეს სტაროსტა,—ეს მისი ვალია. პოლიციის ბოქაული შემწეობას უნდა აძლევდეს სტაროსტას, როცა იგი სთხოვს ამას, მაგრამ თავისით პოლიციის ბოქაულს არა ვითარი უფლება არა აქვს ეკკლესიაში განკარგულების მოხდენისა.

კითხვა. შეუძლია თუ არა სხვა საშუალო სასწავლებელში კურს დამთავრებულმა ეგზამენი დაიჭიროს სემინარიის ყველა საგნებში და სემინარიის კურსის დამთავრების ატესტატი აიღოს?

მიგება. არ შეიძლება. შეუძლია ეგზამენი დაიჭიროს მეხუთე კლასში შესასვლელად, რადგან ღვთის მეტყველების საგნები მას არ ექნება გავლილი სხვა სასწავლებელში, აგრეთვე ეგზამენი უნდა დაიკავოს კლასიკურ ენების ცოდნაში, თუ ეს ენები არ იყო იმ სასწავლებელში, რომელშიაც სწავლობდა იგი.

კითხვა. შეიძლება თუ არა ეკკლესიამ ამოიგოს თავისი ნაეკკლესიარი მიწა, რომელიც სხვას დაუსაკუთრებია დიდი ხნიდან და ან შეიძლება გაცვლა საეკკლესიო მიწისა კერძო პირთან?

მაგება. ნაეკკლესიარი მიწა, რომელიც სხვას დაუსაკუთრებია, რამდენი დროის მფლობელიც უნდა იყოს, ეკკლესიას ეკუთვნება და შეუძლია ამოიგოს მიუხედავად მისა, რომ ეკკლესია დღეს გადატანილია სხვა ადგილზე. ყველა საეკკლესიო ადგილები, რომელიც კერძო პირებს დაუსაკუთრებიათ, რამდენი ხანიც უნდა ყოფილიყოს სხვის მფლობელობის ქვეშ, თანახმად უმართებულესის სინოდის განჩინებისა, 20 იანვრიდან 1893 წლისა (იხილე საეკკლესიო უწყებანი 1893 წლისა № 24 გვერდი 208—217] საეკკლესიო ადგილებზე ხნოვანება არ ითვლება.

რედაქციის პასუხი.

გ. თ—ძეს. ვინც დამსახურებისათვის განსხვავებული ნიშნებით არის დაჯილდოებული, ბერ-მონაზონია იგი თუ მღვდელი, წირვის დროს ივი ყოველთვის წინ უნდა იდგეს სხვა თანამწირველ დაუმსახურებელ პირთან.

მ ა ს ვ ქ. მღვდელ-მონაზონის სიკვდილის შემდეგ ყოველი მისი ქონება რჩება იმ მონასტერს, რომელშიაც მსახურებდა გარდაცვალებული.

მ ა ს ვ ქ. თქვენი სტატია ცილის წამების შესახებ არ იბეჭდება, რადგან ამ საგნის შესახებ ვრცელი ქადაგება დაბეჭდილა ხოლმე სხვა-და-სხვა დროს ჩვენს გამოცემაში.

მღ. გ—ს. პირველი კრებულიც უკანონოდ მოქცეულა და მეორეც, რადგან არ მოუკითხავსთ ბავშის დაბადების ჩაწერა მეტრიკაში. ეს ახალი წესი ჩვენში კანონის წინაამდეგ არის შემოღებული და ბევრ მაგისთანა უწესოებას გამოიწვევს შემდეგშიაც. ახლა რა გაეწყობა, მეორედ ჩაწერილი უნდა დარჩეს და პირველად შეცდომით ჩაწერილი მოიშალოს.

მღ. ბ. იო-ას. მადლობის გამოცხადების დროს კარგს ინებებდით, რომ დაგესახელებიათ, რა და რა წიგნები შესწირეს სკოლას. თქვენ იწერებით: «თ. ი. ჭავჭავაძის წიგნაკები შემოსწირა ორმოცი ეკზემპლიარიო". რომელი წიგნაკები და ნუ თუ ორმოცი მანეთის საღირალიო?

მღ ი. ჯა—მეს ტიბიკონი ცხადათ უჩვენებს, თუ როდის შეიძლება ზიარება დავრდომილთა და სნეულთა და იმ წესით ზიარებას არ უჩვენებს, როგორც თქვენ ფიქრობთ. რასაკვირველია, არავითარი სასყიდელი არ [illegible] თვითონ არ მოაქვს სანთელი. არავითარი უფლება არა აქვს ბლაღოჩინს სამღვდელოების დაუკითხავად თვითონ დანიშნოს დეპუტატი სამღვდელოების კრებაზე დასასწრებლად. გაზეთი ამ წელში ძველი ადრესით გამოგეგზავნებათ და შემდეგში ახალი ადრესით.

მღ. ს. თო—ას. არაფერი გზით არ შეუძლიათ გვირგვინი იკურთხონ თქვენგან დასახელებულ პირებმა, როგორც სულიერმა მონათესავეებმა ურთიერთ შორის.

მღ. ფ. შა—ძეს. წარსული წლის «მწყემსი»-ს ფასს ვინ გვაძლევს? ნუ თუ სამი მანეთი ვერ გადაარჩინეთ კუჭის მოთხოვნილებას? ძლიერ სამწუხაროა!..

მთავ. დიაკ. ბ. ღ—ძეს. თქვენ კითხვებზე იანვრისთვის პირველ ნომერში, იქნება პასუხი. მართლაც არავის ალუძრავს კითხვები, რომელსაც თქვენ იწერებით. შეგვატყობინეთ, რომელ მღვდელთან მსახურებთ.

შეწირულებანი.

ჩვენ მივიღეთ გაზეთში დასაბეჭდათ შემდეგი წერილები:

I.

მ. რედაქტორო! გთხოვთ ნება მოგვცეთ, რომ თქვენი პატივცემული ჟურნალის «მწყემსის» საშუალებით დიდი მადლობა გამოუცხადოთ როგორც მე აგრეთვე ტელეფის მრევლთაგან სოფ. ტელეფაში მცხოვრებს თ. გ. ს. აბაშიძეს და მეუღლეს მისას ეკატირინა ყიფიანის ასულს, რომელთაც შემოსწირეს ტელეფის ეკლესიას ორი შანდალი ბრონძისა, ღირებული 100 მანეთად.; და მოვაჭრე იოსებ გ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

სოფრომაძეს, რომელმაც შემოსწირა ამავე ეკლესიას გვირგვინი, ღირებული 5 მ.

რუფოთის წმ. გ. ეკლ. მღ. იოანე სალაძე.

II.

მ. რედაქტორო! უმორჩილესად გთხოვთ ნება გვიბოძოთ, რომ თქვენი ჟურნალის „მწყემსის" საშუალებით მადლობა უძღვნა იმ პირთ, რომელთაც ჩემდამო რწმუნებულის სოფ. მუხურის საკვირაო შტატის წმ. და ზედმიწერილის ეკკლესიების გასამშვენებლად შემოწირეს სხვა და სხვა საეკლესიო ნივთები. აი შემომწირველთა სია: პავლე ნ. ქურციკიძემ ერთი წყვილი ბაირაღი, ღირებული 20 მ., გიგო მ. ბოჭორიშვილმა გუმბათში ჩამოსაკიდებელი კანდელი, ღირებული 10 მ., მათე ბოჭორიშვილმა და მისმა შვილებმა: გაბრიელმა, ალექსი და სილიბისტრომ — კანდელის ფასის შესაკრებლად 6 მანეთი, სილიბისტრო მ. ბოჭორიშვილმა მაცხოვრის ხატი, ღირებული 4 მან.

ხოლო ზედმიწერილ ეკლესიას შემოწირეს: ან. არჩვაძის ქალმა ტრაპეზზე დასადგმელი ბრონძის დიდი სანაწილე, ღირებული 10 მ., ანუსია გურჯის ქალმა კონდაკი, ღირებული 3 მ. და 30 კ., ლევანა ბ. ქურციკიძემ კურთხევანი, ღირებული 3 მან. და 30 კაპ. ყველა ამ პირთ მუდამ ჩემგან მოხსენება ექნებათ.

მღვ. სპ. ყიფშიძე.

III.

მ. რედაქტორო! უმორჩილესად გთხოვთ ნება მიბოძოთ, რომ თქვენი პატივცემული გაზეთის „მწყემსის" საშუალებით გულითადი მადლობა გამოუცხადო როგორც მე, აგრეთვე რწმუნებულის ჩემდამო ხონის მაცხოვრის ეკლ. სამრევლოთაგანს ხონშივე მცხოვრებს ბ. დიმიტრი ი. ჩხიკვიშვილს, რომელმაც შემოწირა 150 მან. ხონის მაცხოვრის საეკკლესიო-სამრევლო სკოლის სახლის ასაგებად და 9 ცალი ტანთსაცმელი ღარიბ მოსწავლეთათვის საჩუქრად, ღირებული 100 მანეთად და მომავლისთვისაც აღგვითქვა შემწეობის აღმოჩენა.

მმართველი ხონის საეკკლესიო-სამრევლო სკოლისა მღვდელი ნესტორ ლეჟავა.

განცხადებანი.

მიიღება ხელის-მოწერა 1899 წლისათვის ორ კვირეულ გამოცემათა ქართულს

„მწყემს"-ზე

და

რუსულ «ПАСТЫРЬ»-ზე

ჟურნალის ფასი:

12 თვით «მწყემსი» 3 მ.	6 თვით «მწყემსი» 2 მ.
— „ რუსული „ 3 მ.	— „ რუსული „ 2 »
— „ ორივე გამოცემა 5 »	— „ ორივე გამოცემა 3 »

გაზეთზე ხელის-მოწერა შეიძლება როგორც **ყვირილაში**, აგრეთვე **ქუთაისშიაც**. **თბილისში** წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში, ბ. შიო ქუჩუკაშვილთან. **ფოთში** — დეკანოზ მ. გრიგოლ მაჭაროვთან; **საჩხერეში** — ყარამან ჩაჩიძესთან; **ახალციხეში** — დეკანოზ დ. ხახუტოვთან; **ახალსენაკში** — ბლაღოჩინ მამა არისტარქ კალანდარიშვილთან.

სოფლის მასწავლებელთ და ღარიბთ გაზეთები დაეთმობათ მთელის წლით ორივე გამოცემა **სამ მანეთად**.

რედაქციას აქვს კანტორები: **ქუთაისში** ხანანაშვილების სახლებში და **ყვირილაში** რედაქტორის საკუთარ სახლებში.

ბარემ მცხოვრებთ ჟურნალის დაბარება შეუძლიათ ამ ადრესით: **Въ Квирилы, въ редакцію газеты журнала „МЦКЕМСИ" и «ПАСТЫРЬ».**

მომავალი წლის ხელის მომწერთათვის დანიშნულია საჩუქრად **ხახულის ღვთისმშობლის** ფოტოგრაფიული **ნახატი.**

და ჩვენი მოღვაწის ბატონის

აკაკის სურათი,

ბრისტოლის ქაღალდზე დაბეჭდილი.

ზემოაღნიშნულ საჩუქრებს ხელის მომწერნი მიიღებენ ფულის შემოტანისთანავე,

ეროვნული ბიბლიოთეკა

პოლიტიკური, სამეცნიერო და სალიტერატურო
ნახატებიანი გაზეთი

„კვალი“

გამოვა 1898 წელში ყოველ კვირაში ერთხელ
ერთიდგან სამ თაბახამდის.

იმავე პროგრამით და იმავე თანამშრომლებით,
როგორც 1898 წ.

გაზეთი წლიურად ეღირება გაუგზავნელად 7 მან., ხოლო გაგზავნით 8 მან. ნახევარის წლისა გაუგზავნელად სამი მან. და ათი შაური, გაგზავნით ოთხი მანეთი; სამი თვისა გაუგზავნელად ორი მან., გაგზავნით 2 მან. 50 კ. თითო ნომერი სამშაურათ. ხელისმომწერლებს წლის ფული შეუძლიათ გამოგზავნონ ნაწილ-ნაწილათ.

ხელის მოწერა მიიღება ტფილისში «წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების კანცელარიაში» (ასაწყობით ქ., სათავად-აზნ. გიმნ.) და თვით «კვალის» რედაქციაში—არტილერიის ქ., № 5, კადეტთა კორპუსის ახლო.

ფოსტის ადრესი: Тифлисъ. Редакція „Квали“

საყმაწვილო ნახატებიანი ჟურნალი

„ჯეჯილი“

წელიწადი მეათე

გამოვა 1899 წელსაც თვეში ერთხელ იმავე
პროგრამით.

ჟურნალი „ჯეჯილი“ მიღებულია ტფილისის საეპარქიო და კავკასიის ოლქის სამოსწავლო რჩევებისაგან სასწავლებლების სამკითხველოებში საკითხავად.

ჟურნალი «ჯეჯილი» თბილისში დატარებით ეღირება—4 მანეთი, თბილის გარეშე გაგზავნით 5 მან.

ცალკე ნომრის ფასი ტფილისში არის 50 კაპ.

ხელის მოწერა შეიძლება მხოლოდ წლით და ნახევარი წლით.

ხელის მოწერა მიიღება:

1. თბილისში - «წერა-კითხვის საზოგადოების» კანცელარიაში და თვით «ჯეჯილის» რედაქციაში (არტილერიის ქ. № 5, კადეტთა კორპუსის ახლო).

ფოსტის ადრესი: Въ Тифлисъ, въ редакцію грузинскаго дѣтскаго журнала «Джеджили».

იმერეთის საეპარქიო საეკლესიო ნივთების საწყობში იმყოფება 1) ახლად გამოგონილი საცეცხლურის მშვენიერი სახმარი ნახშირი იაფი ფასის და მთელი წირვის განმამავლობაში გაუქრობლად გამძლე, უსაბერველოთ და კვამლის უშრომლად.

2, ახლად გამოცემული მენდლები და მშვენიერი ფერ-გადუსვლელი მკერდის ჯვრები ძლიერ მცირე ფასად.

3, მშვენიერი შესამოსლები ყოველ ნაირი ფასისა.

4, სამღვდელო ყოველ-გვარი საეკკლესიო ნივთები.

5, საღმრთო და საეკკლესიო წიგნები.

6, მეტრიკული გამოწერილობანი და სხვა მღვდელთათვის საჭირო ბლანკები და მოწმობები.

7, პატარა გულსაკიდი ჯვრები ბავშთათვის, ძლიერ იაფ-ფასად.

აქვე შეუძლია ყველას მოიპოვოს საღმრთო სჯულის და სხვა საგნების ზოგიერთი სახელმძღვანელოები.

იმერეთის საეპარქიო წმინდა სანთლის ქარხნის კომიტეტი ამით აცხადებს საყოველთაოდ, რომ იგი (კომიტეტი) ყიდულობს ცვილ-სანთელს პირველ ხარისხისას ოცდაორ მანეთად (22 მან.), ხოლო უფრო მდარეს —ცოტა ჭუჭყიანს—ნაკლებ ფასათ. გამსყიდველთ შეუძლიათ მოიტანონ თვისი საქონელი ქალაქ ქუთაისში, წმინდა სანთლის საწყობში, მთავარ-ანგელოზის ტაძრის გვერდით. მიღება საქონლისა წარმოებს ყოველ დღე დილის 9 საათიდან—12 საათამდის. 3—3

ეროვნული ბიბლიოთეკა

სახელმძღვანელონი და სხვა საკითხავი წიგნები,

დაწერილნი იაკობ გოგებაშვილის მიერ.

დედა ენა, ანუ ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი, საერო და სამრევლო სკოლებში სახმარებელი, მე-11-ე შევსებული გამოცემა, დაბეჭდილი წერა-კითხვის საზოგადოების მიერ. ამ გამოცემაში ჩართულია თავში სახატავი სურათები და ბოლოში საწერი დედანი, ასე, რომ ამ წიგნის მხმარებელთ აღარ მოუნდებათ ყიდვა არც სახატავებისა და არც დედანისა. ფასი ისევ ექვსი შაურია, ყდით ორი აბაზი. ეს წიგნი მოწონებულია და ქართულის ენის სახელმძღვანელოდ დანიშნული განათლების სამინისტროს მიერ და უწმიდესის სინოდისაგან... ვინც ერთად იყიდის ოც და ათს ან მეტს ცალსა, წიგნი დაეთმობა ხუთ შაურათ, ყდით 33 კაპ.

ბუნების კარი, ანუ საკითხავი წიგნი, უმცროსს კლასში სახმარებელი, მეორე გამოცემა შემკული სურათებით და საქართველოს ქარტით, დაბეჭდილია წერა-კითხვის საზოგადოების მიერ. ფასი ყდით ოთხ-აბაზ უზალთუნი (90 კაპ.). უყდოთ ეს გამოცემა არ ისყიდება. ვინც ერთად იყიდის ათს ცალსა, წიგნი დაეთმობა ოთხ აბაზად, ვინც ოცსა—თუთხმეტ შაურად და ვინც ოც-და-ათსა—თოთხმეტ შაურად. ეს წიგნი მოწონებულია სამინისტროსაგან, როგორც «მშვენიერი სახელმძღვანელო ქართულის ენისა» და აგრეთვე უწმიდესი სინოდისაგან.

კოკორი, ანუ ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი, სახლობაში სახმარებელი, გამოცემა მეორე, ფასი ორი შაური ნარდათ 8 კაპეიკი.

კონა საყმაწვილო მოთხრობათა ბუნების მეცნიერებიდგან, მეოთხე გამოცემა, სურათებიანი, ფასი ათი შაური. ვინც ნაღდს ფულზედ იყიდის ათს ცალსა, ცხრა შაურად მიეცემა წიგნი, ვინც ოცსა-ორ აბაზათ: წიგნი მოწონებულია როგორც სამინისტროსაგან, ისე სინოდის განა.

ხომლი, ანურჩეულ ია ლექსთა კრება მოზრდილ ყრმათათვის, მეორე გამოცემა, ფასი ექვსი შაური. მოწონებულია სამინისტროსა და სინოდისაგან.

კუნწულა, ანუ საყმაწვილო მოთხრობანი, ფასი ორი აბაზი. მოწონებულია როგორც სამინისტროსაგან, ისე სინოდისაგან.

იავნანამ რა ჰქმნა? მოთხრობა მოზრდილი ყმაწვილებისათვის, მეორე სურათებიანი გამოცემა ფ. 10 კ.

ხატის მიზეზი? საყმაწვილო მოთხრობა, ფასი შაური.

ასპინძის ომი საყმაწვილო მოთხრობა მეფე ერეკლეს სურათით, და ქარტით. მეორე გამოც. ფ ი 10 კ.

ძირითადი უკუღმართობა, პუბლიცისტური წერილი დედა-ენის მნიშვნელობის შესახებ კერძო-ადამიანის და მთელის ერის ცხოვრებასა და წარმატებაში, ფასი ერთი აბაზი...

თავდადებულნი ქართველნი, ისტორიულნი მოთხრობანი, დასურათებულნი, ფასი ორი შაური.

РУССКОЕ СЛОВО, часть первая, изданіе четвертое, цѣна тридцать копѣекъ, въ переплетѣ 40 копѣекъ.

РУССКОЕ СЛОВО, часть вторая, изданіе третье, цѣна 40 копѣекъ, въ переплетѣ 50 коп.

РУКОВОДСТВО для учащихъ къ преподованію русскаго языка по «Русскому Слову», цѣна 50 коп.

Обѣ части „Русскаго Слова" одобрены въ качествѣ учебнаго руководства по русскому языку для грузинскихъ школъ, а „Руководство для ущащихъ„ одобрено для библіотекъ низшихъ и средничъ учебныхъ заведеній всего Кавказскаго учебнаго охруга, и то и другое одобрено учебнымъ Начальствомъ, съ утвержденія Господина Главноначальствующам. (смотри „Сборникъ" распоряженій по управленіюо Кавказскимъ Учебнымъ округомъ стр. 1965 и 1967

Равнымъ образомъ одобрено и рекомедовано. „Русское Слово" духовнымъ учебнымъ Начальствомъ.

ყველა ეს წიგნები უმთავრესად იყიდება: თბილისში წერა-კითხვის საზოგადოების მაღაზიაში ქუთაისში: ბეჟანიშვილთან, ჭილაძესთან და ხეთერელთან, ბათუმში თავართქილაძესთან და კალანდაძესთან, ფოთში—ტუღუშთან, ოზურგეთში და სენაკში თავართქილაძესთან, ლანჩხუთში ცინცაძესთან, სუხუმში ჭავჭანიძესთან, ყვირილაში—არაბიძესთან, საჩხერეში ყარამან ჩხეიძესთან, სურამში და ხაშურში შურღაიასთან, გორში—კალანდაძესთან, თელავში—მიხეილ ცისკარაშვილთან, სიღნაღში ამხანაგობის მაღაზიაში, ვლადიკავკაზში მასწავლებელ ბოცვაძესთან. 15—11.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ჩ ვ ე ნ ი

„კრებული“

მეორე წელიწადში გადადგა.

ამ მეორე წლის პირველი ნომერი ენკენისთვეში უნდა გამოსულიყო, მაგრამ ჩვენის ჟურნალისვე სასიკეთოდ განზრახ შევაჩერეთ გამოცემა რამდენიმე თვით და მხოლოდ იანვრიდან განვაგრძებთ გამოცემას და წელიწადიც მომავალი 1899 წ. იანვრიდან დაიწყება. დღემდი ჩვენ უფლება არა გვქონდა, რომ გარდა ყოველგვარ ჩვენი ნაწერისა, სხვების რამე დაგვებეჭდა ჩვენს «კრებულში», დღეს-კი ნება გვაქვს, რომ სხვებისაც ვბეჭდოთ ხოლმე და უკეთესმა ჩვენმა მწერლებთაგანმა კიდეც აღგვითქვეს დახმარება. ფასი იგივე დარჩება: გაგზავნით ფოსტით **7**—მან., ადგილობრივ გაუგზავნელად—**6** მ., ნახევარის წლით **4** მან., თვიურად და კერძო №-რი—60 კაპ.

რედაქცია უკვე გადატანილ იქნა დ. ზესტაფონში (ყვირილაში) ღამბაშიძის სახლებში.

კერძო განცხადება ყოველ საგანზე მიიღება ჩვეულებრივზე იაფად და განცხადების ფულის გარდახდაც შეიძლება ნაწილ-ნაწილ.

დასასრულ მადლობას ვუძღვნი მათ, ვინც წარსულ წელში გვეხმარებოდა და, იმედია, რომ არც მომავალში მოგვაკლებენ თანაგრძნობას.

მომავალი წლის **ხელისმოწერა უკვე დაწყებულია.**

ადრესი გამომწერლებისათვის: М. Квирилы. Редакція «Кребули» და თბილისში წერა-კითხვის გამავრც. საზოგადოებაში.

«კრებულის» რედაქტორი და გამომცემელი

ა კ ა კ ი.

დამდეგი 1899 წლისათვის მიიღება ხელის-მოწერა

გ ა ზ ე თ

„ცნობის ფურცელზე“

ფასი წლიურათ 6 მან., ნახევარის წლით 4 მან., ერთის თვით 60 კაპ.

ვინც ამ თავითვე გამოიწერს ერთის წლით, იმას ერთი თვე მუქთათ დაეთმობა გაზეთი

„ივერია“

გამოვა 1899 წელსაც

იმავე პროგრამით როგორც წინად

ფასი გაზეთი ::

12 თთვით . .	10 მ. — კ.	6 » . . .	6 მ. » კ.
11 » . .	9 » 50 »	5 » . . .	5 » 50
10 » . .	8 » 75 »	4 » . . .	4 » 75
9 » . .	8 » — »	3 » . . .	3 » 50
8 » . .	7 » 25 »	2 » . . .	2 » 75
7 » . .	6 » 50 »	1 » . . .	1 „ 50

გაზეთის დაბარება შეიძლება შემდეგის ადრესით:

ტფილისი «ივერიის» რედაქცია,

ნიკოლოზის ქუჩა, 21.

„ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების» კანცელარიას სასახლის ქუჩა, ბანკის ქარვასლა და ბაქოში, ხიდდეკელის წიგნის მაღაზიაში, ნიკოლოოზის ქუჩაზედ, ქალანთაროვის ქარვასლის პირ-და-პირ.

ტ ე ლ ე ფ ო ნ ი № 227.

საფოსტო ადრესი:

Тифлисъ. Въ Редакцію газеты „ИВЕРІЯ“

რედაქტორ-გამომცემელი დეკ. დ. ღამბაშიძე. Редакторъ-Издатель **П. Д. Гамбашидзе.**

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 26 декабря 1898 г. ✦ *Цензоръ прот. Е. Еліевъ.*

Типогр. едакціи журн. „Пастырь“ (П. Д. Гамбашидзе) въ Кутаисѣ, въ д. бр. Хахановыхъ, на Нѣмецкой ул.